

L. Phillips
y h e r

1913/10

291.99.

2-30

3-2963a

№ 1 «ՆՈՐ ՀՈՍՍԵՆՔԻ» ԳՐԱԴԱՐԱՆ № 1

19 NOV 1913

891.99

C-30

3-2963a

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ

«Կ Ի Ն Ը»

№ 22545

ԹԻՖԼԻՉ

Տպարան Ա. Մ. Կերեսկիձեի, Գարսեանկի 1.

1913

14254

13 JUL 2013

97372

1409-67

Ա.

Սանդուղը կողբուէր ու կողբուէր, կարծես չէր ուզեր վերջանա: Ու Սուրէն կը բարձրանար շարունակ դանդաղ ու թափթփած քայլերով, ձեռքի բարակ ու ճկուն գաւազանը սանդուղի ամեն մէկ ոտքին վրա անգամ մը ցատկեցնելով:

Մնիկա չէր ալ յիշեր՝ երբեք թէ չորրորդ յարկին վրա էր հիմա. այնպէս որ երբ նորէն փոքրիկ հարթակը հասաւ ու աջ կողմի դռանը փակուցած քառակուսի թուղթը տեսաւ՝ խորունկ շունչ մը առաւ:

Կոխեց դանդին կոճակը ու մեքենաբար կարդաց թղթին վրայի կապոյտ գրած տողը՝ «Մոտենէր չեն ընդունւիր»: Կարդաց, յօրանջեց ու գաւազանին կոթովը իր անագին եղերքով փափուկ գլխարկը ճակտէն ետ նետեց գազաթը՝ առատ ու ալիքաւոր մագերուն վրա:

Բարձրահասակ տղա մըն էր, բիչ մը նիհար, դիւրաթեք ու ճկուն կազմով, շագանակի սուր մօրուք մը ծնօտին, խիստ նուրբ խօսուն դիմագծերով, հագուստը կոկ ու անթերի, ինքն ալ, այսպէս, երեսունի սահմաններուն:

Դուռը բացողը կին մըն էր. մէկը այն դէմքերէն,

որը դժւար է որոշելը՝ սպասաւոր է, թէ տան տիրունհին:

— Բարե՛, տիկին, պարոն Մաքսը տոնն է:

Այո՛, բայց... բայց կարծեմ կաշխատի:

Երիտասարդը առանց ուշ դնելու անոր բայցերուն՝ մօտեցաւ դիմացի սենեակին դռանը և գաւազանովը սկսաւ պինդ-պինդ բախել:

— Ո՛վ է,—լսեցաւ ներսէն դժգոհ ձայն մը:— Մօտս մոտէլ կա:

Սուրէն դարձուց դռան կանթը անփոյթ շարժումով մը ու մտաւ ներս:

— Կը ներէք, օրիորդ, ես ալ նկարիչ եմ.—խօսքը շխաակ ուղղեց աղջկանը, որ մերկ պառկած էր քովընդի՛ շէշ-լօնին ամբողջ երկայնքովը՝ նուրբ ու սև ծածկոցին վրա:

Աղջիկը դժկամ ու տարտամ շարժում մը բրաւ, կարծես նստելու, բայց մնաց ինչպէս որ էր ու ձայն չհանեց:

Մինչ նորեկը գլխարկը անցուց հաստ ու երկար ոլորած թուղթի մը ծայրը, որուն միւս ծայրը խրած էր իրարու վրայ երեսները դէպի պատը. ըրած նկարներու դէպի մը մէջ: Ու մօտեցաւ եռօտանիին, որուն առջևը ընկերը կաշխատէր:

Առանց անոր հետ բառ մը փոխանակելու կեցաւ լուրջ ու դիտեց նկարը, վայրկեան մը՝ հեգնոտ ժպիտը շրթունքին:

— Հրաշալի է, հրաշալի, սքանչելի է.—բացականչեց վերջապէս ծաղրածու ոգևորութեամբ մը:— Աննաման է, սիրելիս, աննաման, բայց հերիք է, ալ թէ՛դ, ելիր:

— Ինչո՞ւ, ի՞նչ է պատահեր.—պատասխանեց ընկերը ներողամիտ ու ժպտուն:— Ես դեռ տրամադիր եմ աշխատանքի:

— Աշխատանք... ան, իհարկէ, աշխատանք, քսէ, քսէ, քրսմսէ, ներկը ներկին, ներկը ներկին, ուհ, աշխատանք, ճաշակ, արւեստ, ստեղծագործութիւն...:

Եւ յանկարծ ձեռքը դնելով ընկերոջը ուսին՝ իսկոյն աւելցուց՝ գերմաներէնը ֆրանսերէնի փոխելով՝

— Ճամբու գիր, ազատ, ճամբու գիր այդ խեղճ աղջիկը:

Մաքս ակնթարթ մը ընկերոջը գէմքին քննող հայեացք մը գամեց, ետքը վար դրաւ երանգապնակն ու վրձինները կամաց մը քովի աթոռին, դարձաւ յայտնեց աղջկանը, որ այս օրւան նիստը ընդհատւած է, և որ կրնա երթար:

Աղջիկը կրկնել չուտաւ, իսկոյն մարմինն սեղմեց քովը ինկած շապիկը ու վազեց ճաղոնական պատուարին ետևը:

— Այդպէս.—բացականչեց Սուրէն գոհ:— Թէ չէ՛ շատ յիմար բան է, խոստովանէ, այդ քու աշխատանք ըսած բանդ, այդ քու մոտէլներդ, քու անվերջ, տխմար մոտէլներդ, որ դուն ամեն օր փողոցներէն ներս կը կանչես, կամ քու այդ սիմվոլներդ, քու անվերջ տափակ սիմվոլներդ, որ հոգիիդ փողոցներէն ամեն օր դուրս կը կանչես: Գոհնիկ է այդ բոլորը, կը հասկնաս: Գոհնիկ ու ողորմելի՛ ինչ որ արւեստ ու ստեղծագործութիւն կանանես, ինչ որ գեղեցկութիւն ու վսեմ կանանես, ինչ որ գործ ու աշ-

խառանք կանւանես: Սուտ կուռքեր են այդ ամենքը. կործանւին պիտի այդ ամենքը: Կոտրէ՛ վրրձիւններդ, կոտրէ: Ես կոտրեցի իմիւններս:

— Է՛, հասկցանք, բան չկայ, սովորական քրիզիս է, կանցնի.— ըսաւ Մաքս բոլորովին հանգիստ ու անտարբեր շեշտով մը, միևնոյն ժամանակ ներկերու մէջ թաթխած աշխատանքի շապիկը վրայէն հանելով:— Գուն ինծի ան ըսէ նայիմ՝ օրերդ ինչպէս կանցնես. քանի օր է մէջտեղ չկաս:

— Օրերս, — հարցուց ընկերը, բարձրացաւ նստեցաւ սեղանի մը ծայրը և դաւն ու հեգնոտ շեշտով մը աւելցուց.— Կը զարձանամ, բարեկամս, կը զարձանամ:

— Հա՛, իրաւ, Առնօն բաներ մը կըսէր. շաբաթ գիշեր փառաւոր օրդի էք ունեցեր: Խայտառակներ. ինծի՛ ինչու իմաց չուիր:

— Էքսպրոմպտօ եղաւ:

— Երևի նոյնը և երէկ գիշեր և նախորդ գիշերը. և բոլորն ալ ի հարկէ էքսպրոմպտօ:

— Հա՛. մօտաւորապէս:

— Եւ որո՞ւ հետն ես: Կուզե՞ս ես հաշուէմ: Առնօն ու իր Ֆանին, անշուշտ Գիւստաւն ու իր շիկահերը, մէյմըն ալ ան՝ քու բրինձտըդ. չէ՞:

— Ճիշտ գլխուն զարկիր:

— Անտարակոյս սեկս, գրօդ և որ ըստ կարգին: Ուրեմն քէֆդ տեղն է, ալ ի՞նչ ես եկեր գլխուս կը տրտնջաս, բուի պէս:

— Ո՞վ կը տրտնջայ, ընդհակառակը: Ձէ՞ որ՝ երգ, կին ու գինի, ինչպէս ըսեր է ձեր դպում բանաստեղծը:

Եւ խորունկ, յոգնած յօրանջով մը ելաւ, կեցաւ ուսքի ու աւելցուց.

— Ի՛նչ թշուառական բան է այս կեանքը, եթէ առոնք են զարձութիւն ըսած բաները:

— Վա՛յ, նոյնիսկ կի՛նը: Խէր բլա, Սուրէն, աս ի՞նչ հովեր են:

— Եւ մանաւանդ կի՛նը իր կաշուն զգացումներով ու թռչունի խելքովը:

— Այսինքն, անշուշտ, միակ բացառութիւնը տիկին Ջանտէրը.— վրայ բերաւ Մաքս խորամանկ ժողիտով մը:— Գիտե՞ս, ամեն օր կէսօրին, ճիշտ մեր փողոցին անկիւնը կանոնաւոր կերպով կը հանգըպիմ անոր մարդուն: Ու խնդալս հազիւ կը պահեմ, երբ անիկա այնպէս ինքնապանծ ու վեհափառ բարեւ մը կուտայ իր վեհափառ սիրինտրովը:

— Ձգէ, հոգիդ սիրես.— ընդհատեց խօսակիցը կարուկ:— Սկիզբները, այո՛, քիչ մը հետաքրքիր էր գուցէ. գործի ըմբանտիկ պարագաները, վտանգը, յուզումը. բայց, է՛, տաիկա ալ գոեհկացաւ: Կին չէ՛. նոյն են ամենքն ալ. ոչ-մէկ բացառութիւն: Քալէ, քալէ երթանք, ձեռք մը բրկեարդ:

— Սիրով, միայն պայմանով մը. որ ամբողջ իրիկունդ ինծի պիտի նւիրես:

— Ուզածդ տաիկա բլա: Եթէ կուգես՝ բոլոր իրիկուններըս: Ծրագիրդ:

— Կընթրենք միասին ու կերթանք նազահահադէս: Այս իրիկուն գրեթէ ամբողջը Բեթսևովէն է, որ դուն այնքան կը սիրես:

Սուրէն յանկարծ խոժոռեցաւ և ունքերը կիտեց:

եւ պատասխանը, որ վերջապէս տւաւ շատ ծամօմաւած դուրս եկաւ իր շրթունքներէն.

— Ընթրիքէն ետքը երաժշտութիւնը, այո՛, մարսական է: Միայն թէ ընտրութիւնդ, այնպէս, քիչ մը... Բէթհովէնս որն է, ջղեր պիտի գրգռէ: Ա՛յ, երթանք քաֆէ-շանտան մը, ասիկա բոլորովին ուրիշ հարց է:

— Ո՛չ. իմ հիւրս ես ու պէտք է յարմարեիս ճաշակիս. — ըսաւ Մաքս աչքին ծայրովը ընկերոջը դէմքը դիտելով:

Սուրէն յանկարծ մօտեցաւ անոր, ձեռքերը երկու կողմէն տաքատին գրպանները դրած՝ կեցաւ դիմացը ու ըսաւ հատիկ-հատիկ.

— Յիմար է քու երաժշտութիւնդ ալ քու նկարչութեանդ նման, յիմար ես դուն ալ քու խորտմանկութեանդ նման: Քու Բեթհովէնովդ ինծի չես վախեցնել: Վերջիվերջոյ բոլորովին միեւնոյն է ինծի համար՝ քաֆէ-շանտան է եղեր, թէ քոնսերտի սրահը. ձանձրոյթը ամեն տեղ ալ միեւնոյն ձանձրոյթն է: Միակ կուռքը, գուցէ, որուն արժէ երկրպագել:

— Ա՛յ, տես՜, տղամարդու պատասխան: Ուրեմն վճռած է: Եւ մի վախենար՝ չես զղջար. հոն է ըլլալու և Լուլուն: Անցած օր նորէն քեզի կը հարցնէր. կըսէր՝ «Ո՛ւր է ձեր հայը, մէջտեղ չի կայ»: Ըսի՝ «Ո՛վ գիտէ անոր բանը. խորհրդաւոր են անոր բոլոր գործերը»: Իսկ Լուլուն գիտես որ շատ է սիրահար խորհրդաւոր բաներու: Այնպէս որ խելքդ գլուխդ ժողովէ: Իսկ որ Լուլուն գեղեցիկ կնիկ է, ասիկա պիտի խոստովանի, կարծեմ, նոյն իսկ քու ձանձրոյթը:

Սուրէնը առանց պատասխան տալու՝ ցնցեց ուսերը ու թղթերու ոլորին ծայրէն վերուց իր անագին լայն եղերքներով զլիարկը:

Բ.

Փունջ-փունջ պատերուն բռնած շուշաններու ճերմակ բաժակներէն ելեքարական շռայլ լոյսը կողողէր սրահը ու տեսակ մը կեանք ու շարժում կուտար ոչ միայն խմբւած բազմերանդ հանարսկութեան ու անոնց արդուզարդին, այլև կարմիր թաւիշ նստաւաններուն, շուրջանակի շարւած արձաններուն և մանաւանդ ճակտի հսկա երգեհոնի անագին շեփոններուն, որոնք արևի ծարաւ ծաղիկներու նման իրենց վիզերը ձիգ վեր կերկարէին:

Սուրէնի տեսած առաջին իրը, ոտքը սրահը դրաւ թէ չէ, այդ երգեհոնը եղաւ: Խէթ ու թշնամական հայեացք մը նետեց վրան, և իսկոյն աչքերը դարձուց շրջապատող բազմութեանը, երբ հանդարտ քայլերով ընկերոջը ետևէն սրահին խորքը կառաջանար:

Իր մէջ զգացածը լարում մըն էր միայն, լարում մը դիմագրելու, դէմ դնելու, ցոյց տալու ինքըզինքին, ընկերոջը ու ամենուն, թէ աշխարհիս երեւին իրեն համար ալ հրապոյր չունի և ոչ-մէկ բան, թէ ինքը վերջնապէս խորտակեր է ամեն պաշտամունք:

Կարծես մենամարտող մը ըլլար ինքը այդ վայրկեանին ու կը մանէր արեւնան ըմբելու: Այս համեմատութիւնը, որ կայծակի մը պէս վազեց մտքէն, դպաւ ճաշակին. գոեհիկ բան մը կար իր այդ սրահ

մաղրութեան մէջը. և խոկոյն թուլցուց իր լարումը: Հանգիստ. կարիք չկայ վրդովելու: Վրդովումը նշան է համոզումներու թուլութեան, մինչդեռ իր՝ Սուրէնի համոզումները չէ՞ որ շատ են ամուր ու վճռական:

Ինքը անցեր է արդէն մարդկային ունայնութիւններուն ու մեծամտութիւններուն վրայէն: Ինքը բոլորնա՞ծ է արդէն, թէ ինչ գաւեշտական նիւթի կտոր մըն ենք մենք փակած հողին, ինչ ողորմելի քետնամած անասուն մը, որուն միակ գանազանութիւնը անասունէն ան է, որ կը մտածէ՝ թէ ինքը տարբեր բան մըն է, քան միւս անասունները:

Իրաւ է, կար ժամանակ մը, երբ ինքն ալ լեցուն էր այդ ծիծաղելի տափակութիւններով, երբ ինքն ալ կը կարծէր թէ կը թռչի, թէ ինքը փակած չէ հողին, երբ կը պաշտէր հոգիին այդ թռիչքը, երբ կը պաշտէր արեւատը՝ թռիչքներու այդ մարմնաւորումը, երբ քուրմ մըն էր ինքն ալ, փիլիսոփայ քուրմ մը՝ այդ ստեղծող աստծուն, երբ կը սիրէր այդ աստուածը, կը ծառայէր այդ աստծուն ու կաշխատէր:

Բայց անցան, բարեբաղդաբար, անդարձ անցան այդ բոլոր երեխայութիւնները: Այլ ևս վեր է ինքը այդ բոլոր անմիտ նախապաշարումներէն:

Ոչ մէկ սրբութիւն. ուրիշ ասի բոլոր կուռքերը, բոլոր կուռքերը անխտիր. կեցցէ անասունը:

Իր այդ եզրակացութիւնը ընդգծելու համար էր կարծես, որ յանկարծ արմուկովը զարկաւ ընկերոջը.

— Նայէ, Մաքս, նայէ, իշխանուհի Փօն թուրիմեք նորէն աճուրդ է հաներ իր կուրծքն ու թիկունքը:

— Ան ալ կերակայէ՛ թէ ինքն է աշխարհին երեսին, իր ֆօնութիւնը ու իր ճերմակ կուրծքը. — պատասխանեց Մաքս ժպտալով:

— Ատ ալ անոր կուռքը. — վրա բերաւ Սուրէն չարախնդաց:

— Գիտես, քու ֆինուհիդ ալ հոս է. — կցեց Մաքս:

— Ո՞վ:

— Սա քու ծանօթ ֆինուհին, որ կը սես բժշկուհի է:

— Ո՞ւր է. — ըսաւ տղան ու ծոյլ շարժումով մը ընկեւ բոջր ցոյց տւած կողմը դարձուց իր գլուխը: Կողմնակի բաղկաթոռներու շարքին՝ գէր կնոջ մը քովը նստած էր նուրբ ու սլացիկ կազմով, մուգ հոգնւած աղջիկ մը. գլուխը բաց, առատ շէկ. մազերը կիսած ծոծրակին, դէմքը քիչ մը երկար ու կարծես յոգնած: Ձեռքերը դրեր էր դոգը ու աչքերը յոռեր դէպի բեմը, ուր նւագողները արդէն տեղաւորւած՝ զբաղւած էին իրենց գործիքներու վերջին յարդարումովը:

— Ո՞ւր ես ծանօթացիր այդ աղջկան. — հարցուց Մաքս:

— Պանսիոն մը:

— Տարօրիանկ է ճշմարիտ. այդպէս սիրուն աղջիկ ու բժշկուհի. Հիմա կարգին բժիշկ է ատիկա:

— Որ բժիշկ է՝ գիտեմ, իսկ թէ՛ կարգին է թէ ոչ...

Սուրէն կուգէր սրախօսութիւն մը տղջկա հոսցէին, բայց ինքն ալ չհասկացաւ ինչպէս, տեսակ մը քաշւեցաւ ու ակամա խօսքը կտրեց: Եւ իսկոյն ալ

գայրոյթ մը զգաց իր դէմը, թէ ինչու քաշւեցաւ, մտնաւանդ որ աս առաջինը չէր: Տարօրինակ բան մը կար այդ աղջկան վրա, որ միշտ սանձ կը դնէր իր բերնին:

Եւ Սուրէն աւամայ դիտակցութեան եկաւ, որ տարտամ պատկառանք մը կը տածէր դէպի այդ աղջիկը: Կարծես տեսակ մը բացառիկ էակ: Բացառիկ: Ինչո՞վ. որ բժշկուհի էր: Է՛հ, իր շատ պէտքն էր կարծես:

— Ի՞նչ ալ յամառ դիմագծեր ունի. — նկատեց Մաքս բովէն. — Ու ի՞նչ անմատչելի է ըլլալու. իսկը Վեստալուհի:

— Վեստալուհի. — հարցուց Սուրէն կէս մը զարմացած, կէս մը հեգնանքով:

Վեստալուհի. — կրկնեց մտքին մէջէն. — Ինչպէ՞ս թէ՛ Վեստալուհի: Ի՞նչ ըսել է Վեստալուհի: Հին աստծու մը ներշնչած այդ խեղճ աղջիկներն ալ անշուշտ նոյն կիներն են եղած, ինչպէս բոլոր կիները, ինչպէս, օրինակ, և այդ Ֆինուհին:

Ու թշնամի նայածքով մը սկսաւ դիտել իր դէմը քիչ մը կողմնակի նստած այդ աղջկան բիւստը, որուն վզի ու ծնօտի նկարչական կորութիւնը աւելի ևս կը շեշտէր ետևի պատին կարմիր թաւիչ ֆօնին վրա:

Ընկերը իրաւ կըսէր՝ ի՞նչ յամառ ու վճռական դիմագծեր ունէր այդ նուրբ աղջիկը: Երևի աստիկա էր, որ ազդեր էր իր վրայ ամեն անգամ, երբ անոր դէմն էր գտնուեր: Անշուշտ, ատ պիտի ըլլար, դէմքի այդ յամառ արտայայտութիւնը: Յամառ...

Եւ տղան զգաց, որ չգիտես ինչու, բայց այդ

բառը կը գործէր իր ինքնասիրութեանը, կը խայթէր իր հպարտութիւնը:

Յանկարծ պահանջ մը զգաց, տիրուկան պահանջ մը, որ այդ աղջիկը իրեն նայի, իսկոյն, անպատճառ իրեն նայի: Սեւեռուն ու հրամայող հայեացքը անթարթ անոր դէմքին գտնած՝ կըստաւէր վստահ ու գիտակից, որ աղջիկը պիտի դառնայ ու պիտի նայի: Եւ աղջիկը թէև քիչ մը ուշ, բայց դարձաւ ու նայեցաւ:

Անսպասելի բուռն շարժումով մը դարձուց գլուխը Սուրէնի կողմը, ու իր խոշոր, մեղմ-կապոյտ պոյծառ աչքերը զարնւեցան տղու շեշտ ակնարկին: Սուրէն գլխով ըրաւ: Աղջիկը նախ դիտեց քիչ մը, ճանչցաւ, գլխու խիստ թեթև հակումով մը առաւ բարեւ ու բնական, անգնական հանգիստ շարժումով մը դարձուց գլուխը նորէն դէպի բեմը ու անշարժացաւ:

Այդ նայածքին ու գլխու այդ հանդարտ դարձումին մէջ խիստ հպարտ բան մը կար, հպարտ ու տխուր, որ նորէն դիպաւ տղու սրտին:

«Ո՞վ ես որ դուն, ի՞նչ ես որ դուն, այդքան վերերէն» վաղեց բարկութիւն մը Սուրէնի հոգիին մէջէն. և իսկոյն վճռեց՝ որ երթաւ անգամ մը մօտէն դիտելու այդ աղջիկը:

Այդ նոյն վայրկեանին էր, որ նւագապետի ճիւղոտին թեթև նշանին վրա յանկարծ խոր ու անբիծ լռութիւն մը փռուեցաւ այդ երկնեղանգ բազմութեան հազարաւոր գլխուն վրա:

Նախ ջութակ մը դողդողաց կամաց, երկրորդ մը, երրորդ մը, վիոլոնը քովէն բողոք մը նետեց, և աղեղներու ամբողջ անտառ մը դողդոջուն ու կարօտակէզ դէպի վեր, դէպի վեր սկսաւ սողալ անվերջ ու անհաս

աենչով մը, սիրտ ճանկաւորող կսկիծով ու մեղամաղձոտ կանչերով...

Սուրէն աւամա կախեց գլուխը, ձեռքովը տառապեց աչքերը ու սկսաւ դիտել:

Ան ինչ էր հոն իր աչքերուն այդ յուսահատ խաւարին մէջ, որ կը խլրտէր. ձայները, այդ կապոյտ, այդ դեղնաւուն ձայները. նայէ, աս մէկը կոտորած թե մըն է, թուշունի ամենի կոտորած թե մը, որ կը թփրտա ու կուզէ դուրս այդ ցածի մածուցիկ նիւթեղ խաւարէն, դուրս ու վեր. իսկ հոն ձեռքեր են, որ պարապին մէջ ամեն կողմ կը կառչին բռնելու, ձգելու, հասնելու խարխափումներով. առդին ոտք մը, քալած, հողին երեսը երկար քալած ոտք մը, որ ջղայնոտ շարժումներով իր վրայի անհունին մէջ կուան մը կը փնտռէ, որ յենւի ու ելնէ վեր բիշ մըն ալ վերջապէս դէպի վեր. անդին լանջ մը կիսաաքօղ, որ կուռի ու կիջնէ հեռաւոր ու անըջոտ աշխարհներու այրու կարօտովը. հապա այն զոյգ մը խոշոր աչքերը, որ թանձր խաւարի խորունկ խորերէն անթարթ ու սեւուն կը նային վեր ու կը սպասեն, առանց հաւատքի, առանց յոյսերու, բայց կը սպասեն ու կը սպասեն...

Վերջին ազգորդ մը դուրս սահեցաւ դայթիգայթ ջութակի մը կուրծքէն, թուլցաւ, մարեցաւ ու ինկաւ... Միահամուռ բարբարոս ծափերու յորդ ալիք մը իսկոյն ողողեց սրահը ու սրբեց ու տարաւ ամեն երազ, ամեն թրթիռ:

Սուրէն ծանր շարժումով մը բացաւ դէմքը, նայեցաւ շուրջը, նայեցաւ իր մէջը և զգաց ծանր զգա-

ցում մը, որ նստեր էր կրծքին, ուսերուն ու կը ճընշէր:

— Է՛, փճացուցիր իրիկունս, — բարկացաւ ընկերոջը վրան: — Մարդ կատարեալ հիստերիկ կը դառնա այդ խելագար ձայներուն մէջ:

Ընկերը ժպտեցաւ, բայց ոչինչ չառարկեց. և րաժշտութիւնը սկսեւ էր նորէն:

Սուրէն այլևս ոչ միայն չպոքեց աչքերը, այլ ամեն կերպ ալ աշխատեցաւ, որ չլսէ նւագը: Իր նայլածքը ծոյլ շարժումով մը քալեց բազմութեան ուսերուն ու գլուխներուն վրայէն ու գնաց դուռ աջն աղջկան դէմքը:

Ֆինուհին ամբողջովին ձուլւեւ էր երաժշտութեան: Սուրէն սկսաւ դիտել անոր լարւած դիմադժերը և ինչքան կը նայէր, այնքան աւելի պարզ կը տեսնէր, որ անոր նուրբ ու ձիգ դէմքին բոլոր գծերը, ճակտէն, այտերէն, աչքերուն քովէն ու կծկւած շրթերէն քնեցէն վեր կը սլանային, անոնք ալ վեր, միշտ վեր պատրանքներու անհուն կարօտովը, ունայնութիւններու անյադ ծարաւովը...

Եւ Սուրէն յանկարծ անդիմադրելի պահանջ մը զգաց, որ երթայ, երթայ իսկոյն ու պատռէ բիրտ ձեռքով աղջկան այդ երերուն երազները ու քաշէ վար, դնէ անոր ոտքը պինդ հողին, վար:

Ալ մէկ ցանկութիւն մը միայն կար իր մէջը. որ հասնի շուտով դադարը:

Նւագը ընդհատուելուն պէս ցատկեց ոտքի ու աշխուժ ու անփոյթ շիտակ դէպի ֆինուհին:

— Բարե՛ ձեզի, օրիորդ Ստեփան:

Աղջիկը, որ դեռ զբաղւած էր բեմով, տհաճ ու

զարմացած հայաժողով մը դիմաւորեց երիտասարդը. բայց իսկոյն զսպեց ինքըզինքը, ժպտեցաւ, բարեւ առաւ և անմիջապէս աւելցուց սրտագին յափշտակութեամբ.

— Հրաշալի էր, չէ՞, վիճակի վերջին կտորը:

Սուրէն ալ ժպտեցաւ ու պատասխանեց կատարեալ բացարձակութեամբ.

— Դժբաղդաբար ձեզի ոչինչ ըսել չեմ կրնար, օրիորդ. չէի հետեիր նազիկին:

— Վա՛յ. — զարմացաւ աղջիկը: — Ինչպէ՞ս:

— Ուրիշ երաժշտութիւն մը գրաւեր էր հոգիս

— Այսինքն:

— Դիմագծերուն երաժշտութիւնը: Հպարտ ու գրաւիչ գլուխ մը:

— Միթէ, խնդաց աղջիկը կատարեալ միամտութեամբ: — Չէ՞ կարելի, ինծի ալ ցոյց տայիք այդ գեղեցիկ ու հպարտ գլուխը, որ ձեզի այդ աստիճան գրաւեր է:

— Ո՛չ, օրիորդ, դժբաղդաբար չեմ կրնար: Ինչպէ՞ս ցոյց տամ ձեզ ձեր իսկ գլուխը:

Աղջիկը նախ չըմբռնեց կարծես, բայց յանկարծ ամբողջ դէմքովը կարմրեցաւ ու իսկոյն տփուռեցաւ նորէն: Վերաւորեալ ու զայրացկոտ նայեցաւ ակնթարթ մը երիտասարդի յամառ աչքերուն և սառն ձայնով մը ըսաւ լուրջ.

— Ներեցէք, պարոն, ես հաճոյախօսութիւններէ չեմ ախորժիր:

Տղու աչքերուն մէջ բոց մը վառեցաւ, ընձկելու, զսպելու ու խորտակելու շարագուշակ բոց մը, որ իր ձայնին մէջն ալ հնչեց.

— Ատիկա ինծի համար միկնոյն է, օրիորդ: Երբ ես բան մը կարտայայտեմ, ըսել է՝ արտայայտելու ներքին պահանջ մը ունիմ. ուրիշին ախորժելի է, թէ ոչ, ատիկա արդէն երկրորդական հարց է: Գեղարեւոտագէտի ամենէն առաջին օրէնքն է ասիկա:

— Իսկ ես գեղարեւոտագէտ չեմ, պարոն, կը ներէք:

— Բայց գիտութեան զինուոր մը, օրիորդ. — վրա բերաւ տղան ժպտուն: — Իսկ գիտութեան զինուորի մը համար ամեն բանէ առաջ ճշմարտութիւնը լսելն է, նոյնիսկ եթէ այդ գիտունը գեղեցիկ կին մը ըլլա: Եւ իմ ըսածս ճշմարտութիւն մըն էր ամեն բանէ առաջ:

Աղջկան դէմքին ալ ժպիտ մը ելաւ, մեղամաղձոտ ժպիտ մը, տեսակ մը ներող, գրեթէ մայրական:

— Աղէկ, դիցուք. — ըսաւ ան այս անախորժ խօսակցութեան վերջ մը դնելու ակընյայանի ցանկութեամբ:

— Եկէք օրիորդ Ստեկըն, եկէք դռնանք բարեկամ. — բացականչեց տղան յանկարծ բոլորովին անսպասելի և այն տեսակ շեշտով մը, որ աւելի պահանջ էր, քան առաջարկ:

Աղջիկը զարմանքէն լուռ մնաց վայրկեան մը, վերջը ըսաւ լուրջ ու հանգիստ.

— Բարեկամութիւնը ինքնիրենը պիտի գայ, պարոն, ոչ թէ կանչելով:

— Իսկ ես կը սիրեմ քաղաքը յարձակումով վերցնեմ. — խնդաց Սուրէն:

Աղջկան արտայայտիչ դիմագծերը թեթեւ մը խո-

ժողովեցան, բայց խիստ մեղմ ու պարզ շեշտ մը ունէր, երբ ըսաւ.

— Պարոն, ինծի կը թւի, որ ձեր ընկերը հոն ձեզի կը փնտռէ:

Ու թեթեւ դարձ մը ըրաւ դէպի իր քովը նստած սեւազգեստ գիրուկ կինը, կարծես անոր բան մը ըսել կուզէր:

Սուրէն կամայ մը խածաւ վարի շրթունքը ու յամառ շարժումով մը մեկնեց ձեռքը աղջկան.

— Ուրեմն դեռ կը տեսնւի՞նք, օրիորդ, դեռ իմ պատասխանս չառի:

— Երթաք բարով, պարոն, — պատասխանեց աղջիկը բոլորովին պարզ ձայնով մը ու բոլորովին պարզօրէն ալ տաւ իր ձեռքը՝ կարծես ոչինչ պատահած չըլլար:

Եւ Սուրէն շրջապատի ժխորին մէջէն ուղղեցաւ դէպի իր տեղը, վիրաւորանքէն խայթւած, միևնոյն ժամանակ ուրիշ տարօրինակ զրգիւ մը կը ծփէր տակ:

«Ինծի կը վռնտես: Տեսնենք» կը մտածէր ան, «վռնտել» բառէն ականերէ ու մասնաւոր հաճոյք մը զգալով:

— Երթանք, ալ հերիք է. ես այլ ևս չեմ մնար. — ըսաւ Սուրէն ընկերոջը թէն քաշելով:

Ու իրար ետէէ դուրս ելան սրահէն: V

Գ.

Աշնան վերջի բացառիկ արեւ պայծառ օր մըն էր: Միւնիսէնի այն հազազիւտ արևոտ օրերէն, երբ մարդ ոչ-մէկ կերպ ծածկի տակ մնալ չկրնար:

Մարգրիտ Ստեկըն հագիւ ազատաւձ իր պարտաւորութիւններէն, ձեռնոցները անցնելով, արագ կիջնէր վար լայն սանդուղներէն, ինչքան հնար է շուտ ազատելու համար հիւանդանոցի դեղերով քաղեցած օգէն:

Իր յոգնած դէմքին աշխուժ մը կը խաղար, երբ հաւաքեց փէշերը, ետ հրեց մուտքին փեղկը ու ելաւ փողոց: Բայց հագիւ էր խոր շունչ մը քաշեր ու երկու քայլ ըրեր, որ յանկարծ ակամայ ու անգիտակից ստիպեցաւ կանգ առնելու:

Դէմը ճիշտ իր ճամբուն վրա, արեւին բերանը, հաստ ու խոշոր սիւնին տակը կեցած էր Սուրէն: Օրիորդի առաջին զգացումը վախ մը եղաւ. խոր, աւանց որոշ պատճառի, բնագդական վախ մը: Եւ անիկայ մեծ ճիգով հագիւ յաջողեցաւ աւերելու այդ արտայայտութիւնը իր դէմքին վրայէն, երբ տղան գլխարկը հանած, գլուխը խոնարհ, իր նպարտ քալածքովը ու ազնիւ յարգանքով մօտեցաւ, բարեկեց ու ձեռքը մեկնեց:

Յուզումէն ու անակնկալէն ծնող տեսակ մը ուրիշ հանդիսաւոր շարժումով էր, որ օրիորդը ինքն արդէ փէշերը ձգեց ու ձեռքը տաւ տղուն: Եւ միևնոյն ժամանակ զիտակցեց տարտամ կերպով մը, որ իր վախի զգացումին ախորժելի հպարտութիւն մը փաթթեցաւ. հպարտութիւն մը այդ խրոխտ, այդ ուժեղ, այդ գեղեցիկ սեւաչիւ տղան իր առջև խոնարհած տեսնելու:

— Ինծի նորէն պիտի վռնտէք, օրիորդ. — եղաւ երիտասարդի առաջին հարցը, ու ժպտեցաւ: — Անցած գիշեր շատ էիք պատերազմական:

Ստեկըն չի ժպտեցաւ. ցաւած նայւածքով դիտեց ակնթարթ մը դէմինը և ըսաւ պարզ ու լուրջ.

— Եթէ իրաւ ձեզի համար ինծի հանդիպելը արժէք մը ունի, թողէք խօսելու ձեր այդ կեղծ շեշտը: Ես պարզ աղջիկ եմ ու միայն պարզ բաներու ճաշակը ունիմ:

Եւ սկսաւ քայելու:

— Ինչպէս թէ՛ կեղծ. — վրա բերաւ տղան իսկոյն՝ ինքն ալ անոր քովէն քայելով: — Եւ ի՞նչ կարիք ունիմ կեղծելու: Ներեցէք, օրիորդ, ես եմ ինչ որ եմ, և կըսեմ ու կը խօսիմ՝ ինչպէս որ եմ:

Իսկ աղջիկը պատասխանեց յանկարծ բոլորովին ջերմ, սրտանց ու խիստ, և իր հայեացքը հեռուն իր ճամբուն դնամած.

— Ո՛չ, պարոն Սուրէն, դուք ան չէք՝ ինչ որ էք, դուք ան չէք ըսեր՝ ինչպէս որ էք: Դուք կը ծածկէք, կը թիւրէք ձեր հոգին: Դուք ինքներդ ալ անշուշտ շատ աղէկ դիտէք, որ կարծէք անհամեմատ աւելի, քան ինչ որ երևալ կուզէք:

Սուրէն կանգ էր առեր նորէն ու ապշած կը նայէր իր խօսակցի վառուղ աչքերուն: Կը նայէր ու չէր հաւտար իր ականջներուն:

Ո՛վ էր այդ աղջիկը: Ի՞նչ էր այդ աղջիկը: «Վեստալուհի...» վազեց նորէն մտքին մէջէն:

Իսկ աղջիկը կարծես կարդալով անոր մտքերը՝ աւելցուց իսկոյն.

— Ես ատիկա պարզ զգացեր եմ մեր այն մէկ երկու թեթեւ հանդիպումներու ատեն, կը յիշէք վերի պանսիոնը:

Անցաւ տղու առաջին ապշուածութիւնը, արթնացաւ

հակազդը. ուրիշ մը կը յանդգնէր մտնելու իր հոգիին խորերը, ան ալ այսպէս առանց այլևայլութեան, այսպէս պատահական մէկը, «կնկան մը կտորը»: Ինքն իրմով ապրող, ինքն իր մէջ փակւած իր հոգիին համար օտար ձեռքի մը այդ մերկ շօշափումը շատ էր կոշտ ու կոպիտ, այնպէս որ տղան ինքզինքը զսպել չկրցաւ.

— Ա՛յ, ա՛յ, ա՛յ. այդ ի՞նչ նրբատես աչքեր ունիք եղեր. սարսափելի է. — բացականչեց կծու ծաղրանքով: Բայց ինքն ալ իսկոյն ամչցաւ իր ըրածէն. և զգաց որ անզօր էր իր ծաղրը:

— Եթէ այս խօսակցութիւնը անախորժ է ձեզի՝ ընդհատենք. — առաջարկեց աղջիկը հանգիստ, առանց վիրաւորելու:

— Գիտե՛ք, օրիորդ. — ըսաւ տղան յանկարծ անսովոր կնկալ խոստովանանքով մը ու իր կէս-հեզնոտ ժպիտը միշտ պահած. — ճիշտ է, ես սովոր չեմ եղած իմ ներքին աշխարհիս մասին ուրիշներու հետ խօսելու, մանաւանդ կնոջ մը հետ, բայց ահա զարմանքով կը զգամ, որ ձեր տւած այդ պզտիկ բարոյագիտութեան շուրջ վերջիվերջոյ այնքան ալ անախորժ չե՛ ինծի, քան ենթադրել կրնայի:

— Է՛, թողէք. աւելի աղէկ է ըսէք տեսնեմ՝ հիմա ի՞նչ նկարելու վրայ էք. — հարցուց աղջիկը իր կանացի նրբամտութեամբը շատ լաւ գիտնալով, որ երիտասարդի սրտին ամենէն մօտիկ նիւթն էր ատիկա:

— Ա՛խ, իմ նկարելս. — ըսաւ տղան խորին արհամարհանքով: — Եւ միթէ ձեզի համար հետաքրքիր է ատիկա:

— Կամ—գուցէ ուրիշներու հետ, մանաւանդ կնոջ մը հետ սովորութիւն չունիք նաև ձեր աշխատանքի մասին խօսելու։—կցեց աղջիկը ժպտուն։

— Ճշմարիտը խօսելով՝ այդպէս է։ Կնոջ հետ երբեք չդատել գործի մասին, իմ սկզբունքս է։

— Եւ ինչո՞ւ։

— Նախ որ ոչինչ չէ հասկնալու. երկրորդ՝ ալ շատ է ձանձրալի թէ անոր համար, թէ ինծի։

— Ուստի և կը խուսափիք ինծի հետ այդ մասին խօսելէ։—եզրակացուց աղջիկը։

— Ա՛, ձեզի հետ հարցը քիչ մը ուրիշ տեսակ է.—խնդաց երիտասարդը։—Ինծի կը թւի, որ հոս ալ ստիպւած պիտի ըլլամ ձեզի դիմում մը ընելու, իբրև բացառութիւն։

— Եւ ինչո՞ւ։

— Ինչո՞ւ.—կրկնեց տղան ու սկսաւ մտածել։—Այդ ինչուն ես ալ աղէկ չգիտեմ, միայն կըզգամ, որ պէտք պիտի ըլլայ այդ բացառութիւնն ալ ընելու, եթէ ձեր բարեկամութիւնը ընկճել կուզեմ։

— Միթէ ձեզի համար, իրաւ, այդ աստիճանի հետաքրքիր է իմ բարեկամութիւնս.—հարցուց աղջիկը, կանգ առաւ ու իր մեղամաղձոտ աչքերը սեւեւեւ տղու նայեցին։

— Այո՛ շատ.—պատասխանեց Սուրէն շերմ ու կտրուկ, աղջկան աղդելու, քաշելու, յափշտակելու խորին պահանջով մը։

Եւ միևնույն ժամանակ իր աչքերը յամառ կը դիտէին իր դէմի այդ տխուր ծաւի ծով աչքերը, այդ տեսակ մը կարծես յոգնած դիմադծերը ու իր հոգիին խորերէն տրտում ձայն մը հարց կուտար յու-

շիկ՝ «Ի՞նչ կուզես, ի՞նչ կուզես դուն այդ աղջիկէն...»։

— Աղէկ. եթէ այդպէս է, և եթէ...միտքերնիդ յանկարծ չփոխէք,—ըսաւ աղջիկը պարզ,—եկէք ինծի մեր պանսիոնը։ Առտուները ես միշտ գործի եմ հիւանդանոցը, երբեմն և իրիկունները. յամենայն դէպս չորեքշաբթի ու շաբաթ իրիկունները ես տունն եմ անպայման, այդ իրիկունները սովորաբար թատրոն ու երաժշտութիւն ալ չկայ, հանրային արժէք ունեցող փողովներ ալ քիչ կը պատահին այդ իրիկունները։ Մէկ խօսքով, այդ երկու իրիկունը ամբողջովին իմս է, աչքի առաջ ունեցէք, թէ չէ այնպէս փողոցի մայթերուն վրայ ինծի սպասելը չկարծեմ որ մասնաւոր յարմարութիւն մը ունենա ձեզի համար.—եզրակացուց իր խօսքը դուռ կանացի յաղթանական ընդգծումով մը։

Տղան չուզեց խանգարէ անոր յաղթանակը ու պատասխանեց աշխուժ։

— Ուրախ եմ անչափ, և կօզուլիմ առաջիկա չորեքշաբթիէն։

— Իսկ առայժմ ինծի կը ներէք։ Հոս փոքրիկ գործ մը ունիմ.—ըսաւ աղջիկը, դէմի փունը մատնանի ընելով։—Ցտեսութիւն ուրեմն։

Սուրէն չհասկացաւ ճշմարիտ էր թէ՞ պատրւակ մը միայն այդ «փոքրիկ գործը»։ Մինչ օրիորդ Ստեկըն արագ բարձրացաւ քանի մը ոտք սանդուղը, մուտքի լայն ու բաց դռան մէջէն դարձաւ ետ, գլխով թեթև շարժում մըն ալ ըրաւ ու անհետացաւ։

Սուրէն կեցած էր դեռ իր տեղը անշարժ, հայեացքը դռան. ու իր մէջը, իր էութեանը խորերէն կը լսէր նորէն նոյն տրտում ձայնը, որ կը հարցնէր։

«Ի՞նչ կուգես, ի՞նչ կուգես դուն այդ աղջիկէն...»

Գլուխը կախած, ծանր-ծանր ճամբայ ինկաւ։

Եւ իրան, ի՞նչ էր իր ուզածը այդ աղջիկէն։ Խնայ, պարապ մարդու զբաղում, ժամանց։ Առաջ այդպէս էր կարծեր, բայց հիմա կըզգար, որ ժամանցէ տարբեր բան մըն էր, որ այնպէս կը քաշէր իր հոգին դէպի այդ կինը։

«Սէր» անցաւ անգամ մը իր մտքէն, բայց այդ գաղափարը ունեցած ըլլալն անգամ խորին անախորժութիւն մը պատճառեց իրեն, զգաւորի պէս բան մը։ Ա՛, այդ միակերպ ու յաւիտենական կրկնութիւնը նոյն խօսքերու, նոյն նայւածքներու, նոյն գգաւորներու ու նոյն գրկախառնութեան։ Ի՞նչ գուհիկ, ի՞նչ կոպիտ ու ի՞նչ տափակ է այդ բնագոյրը, որը այնպէս զարդարեր են մարդիկ ամեն կարգի ու ձևի սուտերով ու ինքնախաբոլութիւններով։

Ո՛չ, ինքը շատոնց արթնցած է արդէն այդ միամիտ «երջանկութիւն»ներուն երազէն ու գիտէ իրեն-րունք իրենց իսկական անունը տալ։

Ո՛չ, Անհամեմատ աւելի արժէքաւոր, աւելի բարձր, աւելի հարազատ բան մը կըզգար հիմա իր հոգիին խորքը այդ աղջկան հետ ունեցած իր շփումէն. և մանաւանդ թանկ, թանկ։ Կարծես սարերու օդը կը շնչէր իր կուրծքը այդ էակի ներկայութեանը, սարերու թարմ, ցընցող ու կազդուրիչ օդը։

Ո՛վ էր այդ աղջիկը, այդ օտար հիւսիսի աղջիկը. օտար իր ցեղով, օտար իր տեղով, օտար իր արւեստովն ու կեանքովը։ Օտար... միթէ օտար։

Նոր էր, այո, այդ ամենը իրեն համար ու տար։

օրինակ։ Այդ տեսակ ալ կի՞ն։ Կոնջ մասին իր ունեցած ամբողջ ըմբռնումը գլխիվայր կը դառնար։ Եւ գուցէ ճիշտ այդ նորութիւնը, այդ տարօրինակութիւնն էր, որ իր հոգին կըզբաւէր։ Կինը այսպէս պարզ, կինը այսպէս կայուն, կինը այսպէս առողջ դատող, կինը այսպէս հանգիստ զգացումներ ներշնչող։ Կի՛ն. ալ ի՞նչ կին. այդ բոլորը ինքնին բացասում մըն էր կին գաղափարին։

Այս վերլուծական աշխատանքը կատարողը Սուրէնի միտքն էր, մինչ անոր զգացումներուն մէջ միևնոյն ժամանակ մեղմ ու ակորժ բան մը կը խլրտէր ու քնքուշ պահանջ մը մօտիկ ու մտերիմ մնալու այդ նոր տեսակի հոգիին։

Բայց ինչո՞ւ։ Է՛, ինչո՞ւ... Մարդ երբ է ինչու-ները հասկեր։

Այս եզրակացութեամբն էր, որ Սուրէն գոհ ու զւարթ ետ հրեց իրենց «նկարչական» քաֆէին դիւրաճոճ դուռը, գլխարկը անցուց ժպտալէն իր դէմը վազող քէշներուհիին շէկ գլուխը. և առանց աղջկան ծիծաղին ու կատակին ուշ դարձնելու, գնաց իրենց սովորական մարմար սեղանին ծայրը ու վերցուց առաջին հանդիպած ամսագիրը։

Դ.

Երբորդ թէ չորրորդ շաբաթն էր արդէն, որ Սուրէն ամեն չորեքշաբթի, իրիկւան մուրը կոխելուն պէս, ժամացոյցի մը ճշգրտահաշիւութեամբ կը զարնէր օրիորդ Ստեփանի բնակարանին դանդը։

Ճերմակ գդակին ու ճերմակ գոգնոցին մէջ կաղ-

ապարւած երիտասարդ սպասուհին բարեհաճ աշխու-
ժով մը և խորհրդաւոր ժպիտով կը վազէր իսկոյն իմաց
տալու «օրիորդին» «պարոնի» գալուստը:

Սենեակին դռանը կը հանդիպէին երկուքը իրա-
րու և առաջին իսկ անգամէն շատ պարզ կերպով,
շատ բնական, կարծես հինաւուրց ծանօթներ: Առանց
պաշտօնական յառաջաբաններու, առանց անպաշտօն
ծէգծէգումներու, բաց ու սիրալիր, կարծես վաղեմի
ընկերներ:

Քիչ մը ետքը սպասուհին կը բերէր թէյի պա-
րագաները, կը դնէր սեղանին ու կը հեռանար: Հիւրն
ու սենեակի տիրուհին կանցնէին սեղանի երկու կող-
մը, որուն վրայի փոքրիկ լամպը իր ահագին դեղին
լուսամփոփին տակէն վարար լոյս մը կը յորդէր իր
անմիջական մօտիկ տարածութեան վրայ, սենեակի
մնացած մասը ախորժ կէս-մութի մը մէջ թողնելով:

Մէկ ձեռքով թէյին գաւաթը բռնած, ազատ
ձեռքով ալ բժշկական-գիտական թերթերուն ու հա-
տորներուն կէս-բաց էջերուն հետ խաղալով Սուրէն
ու Ստեկըն կըսկսէին խօսելու:

Խօսելով... Չէ. ատիկա սովորական խօսիլ չէր,
հեղեղ մըն էր ատիկա:

Իրենց անհատական անցեալն ու ներկան, իրենց
հակումները, գերասիրութիւնները. ֆին ու հայ ժո-
ղովուրդներու վիճակը, ձգտումներն ու մաքառումնե-
րը. կեանքի, գոյութեան ու մահուան յաւիտենական
անխափան հարցերը. հանրային հոսանքներու և կու-
սակցութիւններու գնահատումն ու ճշտումը. արւես-
տի, գիտութեան ու փիլիսոփայութեան կնճիռները.

բոլորը, բոլորը իրարու հիւսւած, իրարու հետ ու
իրար մէջէ խօսքի կող գային, տեսակ մը տենդոս
շտապով՝ ամեն բան ըսելու, ամեն բան խօսելու, ամ-
մեն հարցի մօտենալու:

Տարօրինակ ու անդիմադրելի մրցում մըն էր ա-
տիկա իրարու առաջ իրենց ներքինը թափ տալու: Կարծես
երկուքն ալ տարիներով ոչ մարդ էին տես-
ած, ոչ խօսած:

Այնպէս նոր ու զարմացք էր այս բոլորը Սու-
րէնի համար, որ ինքն ալ չը գիտէր ինչպէս, հոսան-
քի մէջ ինկած, կերթար: Խենթ ու տարտամ մտա-
ծումներ, որ ոչ-մէկուն չէր ըսեր, ներքին նուրբ ու
անճոռական դատումներ, որոնց մասին ոչ-որի հետ չէր
խօսեր, ինքնին կուգային իր լեզւին ծայրը, ինքնի-
րեննին կըսէին: Բնագրական, տարերային բան մը
կար այդ խօսակցութիւններուն տակը:

Եւ ճիշտն ըսելով՝ ատիկա խօսակցութիւն ալ
չէր, այլ անվերջ կռիւ մը, մշտատե վէճ մը, որովհե-
տե զրեթէ բոլոր կէտերուն մէջ տրամագծօրէն իրա-
րու հակառակ կարծիքներ կը պաշտպանէին երկուքը:

Աղջիկը՝ աշխատանքի պաշտամունքով, անճեղ-
րութիւնն ու գութը կեանքի հիմք ընդունող լաւատես
մը, իտէալիստ մը: Տղան՝ նիցշէեան հովերով, ուժն
ու ըէպիկոմը կեանքի հիմք բռնած, ուրիշ ամեն բան
հեգնող հոգի մը:

— Զարմանալի է, — կը բացականչէր տղան: —
Դուք էք բժշկուհին և ես պէտք է ձեր առջևը դա-
րվինիզմը ջատագովեմ:

— Զարմանալի ոչինչ չկայ. — կը պատասխանէր
աղջիկը: Որովհետեւ դուք զիլլետանտ մըն էք գիտու-

Թեան այդ թէօրիններուն մէջ, իսկ իմ մասնագիտութիւնս է ատիկա: Զարմանալին ան է, որ դուք գեղարւեստի մարդ մըն էք, և ես պէտք է ձեզի գութը քարոզեմ:

— Զարմանալու ոչինչ չկայ. — կը նմանցընէր տղան իր խօսածքը աղջկա արտայայտութեան ձևին: — Որովհետեւ դուք դիլետանտ մըն էք ուրիշներու հոգին ու անոնց շարժառիթները ըմբռնելու գործին մէջ, իսկ իմ մասնագիտութիւնս է ատիկա՝ ուրիշներու հոգին մտնելը: Դուք կին էք՝ մերկութիւնները տեսնել չէք սիրեր. իսկ իմ արւեստս մերկութիւնները կը փնտռէ, ըլլա մարմնի, ըլլա հոգիի:

Նրբեմն աւելի սուր ձև կառնէր այդ երկուստեք փոխադարձ քննադատութիւնը:

— Զեր այդ բոլոր խօսածները տրամաբանական սառն մաքառք է միայն, կամ սովորովի դատողութիւններ. ատոնք ձեր հոգիէն չէ, որ կու գան. — կը կտրէր յանկարծ վէճը օրիորդ Ստեկըն:

— Իսկ ձեր ըսածները կանացի գգայնութիւն է միայն և կամ բարի մամիկներու ներշնչած նախապաշարումներուն մնացորդը. ատոնք ձեր բանականութենէն չէ, որ կը բղխին. — դէմ կը նետէր Սուրէն հատու:

Ու կը խնդային երկուքով, ակընթարթ մը լուռ կը նայէին իրարու, ու խօսքը կառնէր նոր ընթացք: Վերաւորանքի և հշ-մէկ նշոյլ: Որովհետեւ անոնք օր օրի աւելի պարզ կը գգային, թէ ինչ աստիճան նման էին իրենց հոգիները իրարու, անոնք օր օրի աւելի պարզ կը գիտակցէին, թէ իրենք իրարու հետ չէր,

որ կը կուէին, այլ ամեն մէկը իր սեփական հոգիին հետ էր, որ կը մաքառէր:

Օրիորդը դեռ նոր էր պարեր ու անցեր՝ բիրտ ուժի պաշտամունքին այն բնական աստիճանէն, որ անխուսափելի է ամեն հասունցող մտքի համար. ան դեռ նոր էր դուրս եկեր այդ ըմբռնումներու պայքարէն ու խոր պահանջ մը կը զգար իր նոր համոզումներու վրա վերջնապէս ամրանալու:

Մինչ երիտասարդը խուլ կերպով կը հասկնար, որ ինքն ալ, այդ աղջկան պէս, ճակատագրօրէն պիտի գար ու պիտի հասնէր անոր աշխարհայեացքին, անոր աւարուիզմին:

Դեռ աւելին: Կարծես անիկա կըշտապէր, որ շուտով հասնի այդ յենակէտին. կարծես այս բոլոր վէճերն ու կռիւր ճիշտ ատոր համար էին, որ տղան ինքըզինքը համոզէր, որ յաղթէր իր մէջը տիրող տեսակէտներուն, այդ իր «սովորովի» համոզումներուն, ինչպէս օրիորդը կանւանէր:

Ա՛խ, ինչպէս կուզէր, որ նորէն կարող ըլլար դառնալու իր պատանութեան երազներուն, իտէսկներուն, յափշտակութիւններուն, որոնք ատեն մը թև կու տային իր հոգիին...

Բայց ինչքան աւելի խոր կը ցանկար, այնքան աւելի կամըջնար իր այդ բնագոյական ծարաւէն, իբրև նահանջ մը, իբրև փոքրոգութիւն, իբրև սանտիմէնտալիզմ, և այնքան ալ աւելի յամառ կը դիմադրէր, այնքան ալ աւելի յամառ չէր ուզեր խոստովանի:

Առաջին անգամ իր հպարտութիւնը գայթեցաւ, երբ ուշ գիշերին, փողոցը, մինակ, վերարկուին օձի-

կին տակը կծկւած, օրիորդ Ստեկընի քովէն իր բնակարանը կը դառնար.

«Ի՞նչ բաղդաւոր է այդ աղջիկը. — բացականչեց յանկարծ իր հոգիին մէջ. — Ի՞նչ բաղդաւոր են բոլոր անոնք, որ հաւատք մը ունին: Հաւատք ապագային, հաւատք մարդկութեան, հաւատք այն բոլոր «ագնիւ» բաներուն, հաւատք իր դերին, իր դործին, հաւատք խաչալի մը...»:

«Սուտ կուռքեր են, սուտ ու հնոտի». — կը դիմադրէր մէկը հոգիին անկիւնէն.

«Թող ըլլայ սուտ, թող ըլլայ ինքնախաբուծիւն. ատոնք են սակայն ամենէն աղւոր բաները: Եւ շիտակ կըսէ այդ աղջիկը՝ առանց այդ «ագնիւ» պատբանքներուն ի՞նչ բան է կեանքը, ինչո՞ւ է կեանքը»:

Ուշ աշնան գիշերէն նուրբ ու ասղընտող անձրև մը կը մաղւէր վար: Եւ Սուրէն զգաց, որ նուրբ ու ասղընտող անձրև մըն ալ սկսաւ մաղւել իր հոգիին մէջ: Նուրբ ու ասղընտող կարօտ մը ստեղծելու, արտագրելու...

Ակամայ սկսաւ հաշւել՝ ինչքան ինչքան ժամանակ էր, որ չէր աշխատած. ամբողջ վերջին տարին. եթէ բան մըն ալ նկարեր էր, նկարեր էր վրձինը, ո՞չ հոգին:

— Է՛, շան աղջիկը ինծի խելքէ հանէ պիտի. — բացականչեց յանկարծ զայրոյթով ու լսելի:

Մութին մէջ ոտքը դոփեց գետին ու քայլերը արագացուց՝ այդ յիմարութիւններուն վրա ալ չմտածելու որոշումով:

Իսկ անձրևը նուրբ ու ասղընտող կը մաղւէր ու

կը մաղւէր, տեսակ մը ծածուկ ու յամառ, թէ ուշ աշնան գիշերէն, թէ հոգիին խորերէն...

Ե.

Յուրա ու յամառ հով մը կը կաղկանձէր օրիորդ Ստեկընի լուսամուտին տակը տխուր ու միալար:

Մինչ նոյն լուսամուտի թանձր վարագոյրներուն ետեւէն ներս կը սահէր մութը և արդէն իսկ տիրեր էր սենեակի խոր անկիւններուն:

Անկողինը, գրասեղանը, զարդի սեղանը — բոլորը արդէն փաթթուեր էին թանձր ու թափանցիկ գորշ քողով մը:

Միակ ազատ ու պայծառ կէտը վառարանն էր, որու բաց դռնակէն ժիր բոցերուն կարմիր ցուրը ինկեր էր գլարթ լայն շերտով մը գետնի գորգին:

Եւ ճիշտ այդ շերտին մէջ, կրակին դէմ, ամբողջ հասակովը փուեր էր օրիորդ Ստեկըն ձիգ-աթոռին ու աչքերը դամած կրակի ոսկի կտորներուն՝ կը սպասէր:

Հսկեցաւ դռան զանգը: Օրիորդը իսկոյն ուղղւեցաւ, արագ ակնարկ մը նետեց շուրջը, ո՞ր ձեռքերը բնագործէն բարձրացան մագերուն թեթեւ յարդարանք մը տալու, բայց իսկոյն զսպեց ինքզինքը ու կանգ առաւ:

«Ինչո՞ւ: Ո՛չ, Պէտք չէ կոքէտութիւն»:

Միևնոյն վայրկեանին գիտակցեց սակայն, որ այդ ինքզինքը զսպելն էր տաքօրինակը, իսկական կոքէտութիւնը:

— Երևի այսօր ինծի չէիք սպասեր. — հնչեց

Սուրենի աշխուժ ձայնը, սենեակի դուռը բացելուն պես:

— Ընդհակառակը. հաստատ գիտե՛ի՛ որ գայիք պիտի ու կըսպասե՛ի.— խոստովանեցաւ աղջիկը շիտակ: — Նստեցէք, խնդրեմ:

Ու ազատելով ձեռքը տղու ամուր բռունցքէն՝ դնաց դէպի գրասեղանը լամպը վառելու:

— Ո՛չ, օրինորդ, մի վառէք, ես շատ կը սիրեմ վառարանին լոյսը.— խնդրեց տղան մտերմօրէն:

— Ես նոյնպէս, — պատասխանեց աղջիկը կարծես ուրախացած: — Ա՛յ, կէս ժամ մը կայ՝ նստեր եմ դէմը ու կը մտածեմ:

— Բնական է: Օրուայ լոյսին տակ ամեն ինչ շատ է պաղ ու տափակ. ուրիշ բան է կեանքը վառւող կրակի մը բոցերուն մէջէն: Հոս արդէն դուն ես ասուածը, նստէ ու ստեղծէ աւելի խորը ու աւելի գեղեցիկը, քան ինչոր կրցեր է ստեղծել մեր ալեուրը:

— Ա՛յ, նկարեցէք, նկարեցէք ձեր երեակայած այդ աշխարհը, այդ աւելի վերին, աւելի գեղեցիկ աշխարհը.— բացականչեց աղջիկը, յանկարծ ամբողջ դէմքը տղուն դարձնելով:

Այն աստիճանի ջերմ ու սրտազին շեշտ մը կար այդ խօսքերուն ու այդ հայւածքին մէջ, որ Սուրեն ակընթարթ մը անշարժ մնաց ու չիմացաւ ինչ պատասխանէ: Իսկ աղջիկը, կարծես ամբողջած իր այդ ոգևորութենէն՝ աւելցուց աւելի մեղմ ձայնով մը, կարծես նախորդ տպաւորութիւնը թուցնելու համար.

— Իրաւ կըսեմ, պարոն Սուրեն, ինչո՞ւ չէք նկարեր: Ի՛նչ մը առաջ ալ նստեր էի հոս մինակ ու կը

խորհէի՝ ո՞վ դիտէ, ինչքան, ինչքան գեղեցկութիւններ ունիք ձեր գեղարւեստագէտ հոգիին խորքը...

— Ինչքան, ինչքան որ մարգրիտներ ծովուն յատակը, — կատակեց Սուրեն քմծիծաղ:

— Ո՛չ, խնդրեմ, լուրջ խօսինք, — ըսաւ աղջիկը աղաչող շեշտով մը:

— Ես ձեզի հետ միշտ լուրջ եմ խօսեր, օրինորդ, — պատասխանեց տղան ծանր-ծանր ու լռեալ մը մեղամաղձոտ: — Եւ դուք միակ կի՛նն էք, որուն հետ ես լուրջ եմ խօսեր կեանքիս մէջ: Տեսէ՛ք, այս վայրկեանիս ալ եկեր եմ ձեր մօտը նոյն այդ հաճոյքը վայելելու՝ կնոջ մը հետ լուրջ խօսելու հաճոյքը:

Խիստ նուրբ, ախորժելի զգացում մը վազեց աղջկայ ամբողջ մարմնովը: Ու այդ մարմինը կարծես սկսաւ թեթեւալ, ոտքերը կտրւեցան գետնէն, և այլ ևս չէր գիտեր աղջիկը՝ թէ ինչ կըսէր. կըսէր՝ ինչ որ իր հոգիէն կուգար.

— Աղէկ: Դէ, ուրեմն լսեցէք այդ կնոջ լուրջ խօսքը՝ դուք պէտք է աշխատիք, կը հասկնամք, դուք պէտք է աշխատիք. ատիկա է ձեր միակ փրկութիւնը: Դուք պէտք է ստեղծէք, պէտք է որոնէք, պէտք է վազէք շարունակ այդ գեղեցկութիւններուն ետեւէն, որ ձեր էութեան խորքը կը զգաք: Դուք մեծ էք, երբ այդ վազքին մէջն էք. երբ կանգ կառնէք՝ ալ ոչինչ մըն էք ձեր աչքին. և ձեր այդ ներքին զգացումը լսողդելու համար կը ծաղրէք ձեզի, կը ծաղրէք ձեր հոգիին սրբութիւնները, դուք պէտք է ստեղծէք, դուք պէտք է վազէք շարունակ. կենալը չարիք մըն է ձեզի. ձեր միակ կոշումը աշխատանքն է: Այն վայրկեանին որ ձեր հոգիին լարումը կը թուլնայ՝ գռեհ-

կութիւնն է, որ ձեր շուրջը կըսկսի: Դուք պէտք չէ որ գոհնականաք. դուք պէտք է միշտ վեր, միշտ վեր, հորիզոնէ հորիզոն, նոր ճիգերէ նորագոյն ճիգեր: Ձեր հոգիին այդ անվերջ ձգտումն է ձեր ամենէն մեծ գեղեցկութիւնը, ձեր հոգիին ամենէն աղւոր կողմը: Նկարեցէք ձեր այդ ձգտումը, ձեր այդ ծաւալը, ձեր խարխափումները, ձեր երազները...

Գլուխը քիչ ծռեր էր դէպի ձախ, այնպէս որ կրակին ցոլքը ինկեր էր գլխուն ետեւէն ու խրճիւր էր աղջկան աջ ափանջին վրա յորդոյմագերուն խուրճին մէջ ու հոն հրդեհ մըն էր բռնկեցուցեր. մինչ դէմքը մնացեր էր մութի մէջ, քիթն ու շրթունքները հազիւ կորուզէին ատոր փոխարէն շշուուեր էր աչքերուն խորութիւնը, որուն մէջտեղը նայածքը կը վառէր. բայց ոչ, նայածք չէր ատիկա, այլ հոգիի կայծկըւտուն կտոր մը, որ աղջկան ներքին խորունկ մութերէն դուրս կը ցայտէր կենսաթրթիւ ու խորհրդաւոր:

Տղան անյագ ու անթարթ կը դիտէր բոցերու բերանն ինկած այդ գլուխն ու այդ աչքերը, կը դիտէր՝ իր ամբողջ էութիւնը տեսողութեան մէջ հաւաքած...

Կէս գիտակից, կէս բնագոյական ճիգ մըն էր ատիկա, հոգեկան բուռն ճիգ մը պինդ բռնելու այդ նայածքը, խորը դրոշմելու իր մտքին մէջ, որ ալ երբէք, երբէք չմոռնայ: Կարծես, երկար, երկար ժամանակէ ի վեր իր որոնած մէկ բանն էր, որ գտեր էր, անգին, անգնահատելի բան մը:

Եւ իր այդ յափշտակութեան մէջէն, կարծես հե-

ռաւոր հեռուններէն կուգար, կը հասնէր իր գիտակցութեանը աղջկան՝ քրմունսի մը պէս արտասանած բառերն ու շշուուերը: Չէ, ատիկա աղջիկը չէր, որ կը խօսէր, ատիկա իր հոգին էր, որ կը խօսէր, իր սեփական հոգին:

«Վաստապէս...» շշուուերն յանկարծ շրթունքները, գրեթէ անգիտակից:

Աղջիկը յանկարծ ուշքի եկաւ. զգաց անոր դիտելը, զգաց ինքզինքը և ինք ալ չգիտէր ինչպէս, բայց մէկէն պարզ ըմբռնեց, որ լամպը վառել էր պէտք:

Սարխափեց, դողդոջուն մատներով գտաւ լուցկին, վառեց ու երկար չարչարելով հազիւ կրցաւ լամպին շիշը կարգի բերելու: Եւ երբ նորէն ետ դարձաւ ու աչքը նետեց Սուրէնին կողմը, տեսաւ որ ան դեռ անշարժ նստած էր իր ցած աթոռակին, միայն հիմա երկու արմուկները դէպ էր ճունկերուն և երկու ձեռքով պինդ ծածկեր էր դէմքը:

Ծանր քայլերով մօտ եկաւ, կեցաւ քիչ մը հեռուն և դորովանքով սկսաւ նայիլ անոր գլխուն, մաշերուն, ուսերուն: Նայեցաւ լուռ ու երկար, երկար: Եւ վերջապէս ըսաւ զգուշ ու կամաց, կարծես արթնցնելէ վախճալով.

— Լամպին լոյսը երևի ցաւցուց աչքերնիդ:

Սուրէն դանդաղ բարձրացուց գլուխը, զարմանքով դիտեց շուրջը, աղջկան լուսաւորած կերպարանքը ու խոր պահանջ մը զգաց այն կորուսած մթութեան, խոր պահանջ մը մենութեան:

Ցատկեց ոտքի և դեռ կէս մը իր մտածումներուն մէջ՝ ըսաւ.

— Ուրեմն վաղը առտու կու գաք աշխատանոցս:

— Աշխատանոց: Ինչո՞ւ:

— Կուզեմ աշխատիմ: Կուզեմ նկարեմ ձեր գլուխը:

— Իմ գլուխս. — ապշեցաւ աղջիկը:

— Այո՛. չէ՞ որ կըսէիք նկարեմ՝ հոգիիս խորէն: Վաղը առտու կու գաք աշխատանոցս: Մի՛ վախ՝ նաք, երկար չեմ չարչարեր ձեզի, բայց քանի մը անգամ պէտք է որ նստիք:

Բաղդաւորութեան ու հպարտութեան խենթ ու անզուսպ ալիք մը խուժեց յանկարծ աղջկան կուրծքը: Եւ ան իր մոլար հայեացքովն ու կուտնը կորուսած մարմնովը աւելի գինովի էր նման, երբ պատասխանեց.

— Ա՛խ, իմ գլուխս: Մի՞թէ աւելի յարմար ու արժէքաւոր բան մը չէիք կրնար ընտրել: Բայց յամենայն դէպս, քանի որ ատ է ձեր ցանկութիւնը, իմ գլուխս... իմ գլուխս ձերն է ամբողջովին:

— Աղէկ. իսկ հիմա ներեցէ՛ք ինձի, պէտք ունիմ առանձին ըլլալու:

Սուրէն ջերմ սեղմեց երկու ձեռքով աղջկան դողդոջուն աջը, կամաց մը ծռեցաւ, դպցուց շրթունքներուն ու նետւեցաւ սենեակէն դուրս:

9.

Ձիւնը անդադար կու գար, հանդարտ ու միապաղա՛ղա՛ղ: Շուրջը՝ ամբողջ դաշտը, ճամբան հովանաւորող ծառերը և հեռուն ծառերու բուններուն մէջէն երկնցող քաղաքը, ամեն-ամեն բան լռիկ ու հանդարտ կը

մտնէր ու կը թաղէր այդ թափւող յամառ ճերմակութեան տակ:

Սուրէն գլխարկը քաշած՝ ճակտին, գաւազանը թևին տակ ու ձեռքերը գրպանը, կը քալէր. կը քալէր խիստ դանդաղ ու խիստ հանգիստ կանոնաւոր քայլերով: Երկար շրջելէն առաջացած թարմ ջերմութիւն մը գրկեր էր մարմինը, իսկ թափւող հատիկներու օդին մէջ փռած կիտաւոր վարադոյրը կենդրոնացում կուտար անորմտքերուն:

Առանց նշմարելու մտեր էր արդէն քաղաք: Շէնքերը հետզհետէ եկեր շարւեր էին գիւղական լայն ծառուղիին երկու ափը ու վերածեր էին փողոցի, երբ յանկարծ մէկը ետեւէն զարկաւ երիտասարդի ուսին:

— Բռորե՛, Սուրէն. ի՞նչ գործ ունիս քաղաքի այս մասերը:

— Հա՛, դժն էս. — եղաւ չոր պատասխանը: Ան դժգոհ էր, որ խանդարեր էին իր մենտութիւնն ու խոհերը:

— Քեզի կը հարցնեմ ի՞նչ գործ ունիս այս կողմերը:

— Ա՛յնպէս. գացեր էի մեծ ճամբով. ախորժելի է ձեան տակ պտտիլը:

Մաքս միացաւ ընկերոջը, ծխախոտին մուխը առատ արձակեց բերնէն ու ըսաւ.

— Իսկ երէկ գիշեր պարահանդէսը քեզի երկար ձլոսպասէինք: Իզուր չեկար. շատ ուրախ ժամանակ անցաւ:

— Ի՞նչ պարահանդէս, հարցուց Սուրէն կարծես բոլորովին ակամա ու անտարբեր:

— Ի՞նչպէս թէ. Լուլուի պարահանդէսը: Մի՞թէ չգիտէիր:

— Հա, իսկապէս, տասներեւթը. այսօր տասներինն է, չէ՞.— պատասխանեց դանդաղ ու ծանր, գլխուն մէջ կարծես դժւար հաշիւ մը ընելով:

Մաքս յանկարծ կանգ առաւ ու բռնեց ընկերոջը թեւը:

— Ինծի նայէ, տեսնեմ: Ա՛յ տղայ, դուն կամ սիրահարւած ես կամ հիմնովին հատեր. է ձեռքիդ դրամը:

Սուրէն կէս մը արհամարհանքով, կէս մը հեղնանքով քաշեց թեւը, ազատեց անոր ձեռքէն և մատովը կողմնակի փողոց մը մատնանիչ ընելով՝ ըսաւ լուրջ.

— Այդ փողոցը շիտակ կը տանի քաղաքի կեդրոնը. երթաս բարով:

— Իսկ եթէ գերադասեմ քով բռնած փողոցդ:

— Այն ատեն կը խնդրեմ գոնէ, որ պարահանդէս, դրամ, սիրահարութիւն ու այդ կարգի բոլոր աշխարհային տափակութիւններդ պահես քեզի:

— Եւ մտնենք, այսպէս ըսած, մտքերու տաճարը:

— Այո, մտքերու և արեւատի:

Մաքս քովընդի նայածք մըն ալ նետեց ընկերոջը ու յանկարծ հարցուց.

— Արդէն նկարէր ես, թէ՞ դեռ նոր է ձեռք առնելու վրա:

— Նկարեր եմ:

— Ե՞րբ:

— Երկու շաբաթ է ատով եմ զբաղւած:

— Բոլորովին աւարտած:

— Ո՛չ. դեռ աշխատանք ունի քիչ մը:

— Ի՞նչ բան է:

— Օր մը եկուր՝ տես:

— Երթանք հիմա, անմիջապէս:

— Երթանք:

Եւ առժամանակ մը կը քալէին լուռ ու քով-քովի՝ ամեն մէկը իր մտածումներուն մէջ: Ետքը Մաքս սկսաւ երկար ու տաք-տաք քննադատել յայտնի նկարչի մը վերջին գործը: Սուրէն հագիւ կը լսէր, ականջին ծայրով:

Երբ հասան և երբ բարձրացեր էին իր աշխատանոցին դռան առջևը, Սուրէն հանեց բանալին դռնից, բաղաւ դուռը, ինքը ետ քաշւեցաւ ու սրբազան արարողութիւն մը կատարողի ծաղրածու լըրջութեամբ ըսաւ՝ մատնանիչ ընելով ներսի մուտքը.

— Հանէ, մարդ, գլխարկդ ու կրկնակօշիկներդ և մտի՛ր անմահներուն բնակարանը:

— Բայց քու անմահներուդ բնակարանը ցուրտ է բաւական, — նկատեց Մաքսը ներս մտնելուն պէս:

— Այո, մահկանացուներու համար, — ժպտեցաւ Սուրէն ու աւելցուց. — Ա՛յ, նկարը. դուն հրճէ, մինչև որ ես ատրուշանս վառեմ:

«Ատրուշանը» սիրուն ու փոքրիկ երկաթ վառարան մըն էր, որուն առջև և չոքեց Սուրէն՝ դրապնէն լուցկին հանելով:

Իսկ Մաքս լայն աշխատանոցին նկարներուն ու խառնաշփոթութեան մէջէն անցաւ խորքը, ուր աղու մատնանիչ բրած եռոտանիին վրայ դրած էր նկարւած կտաւը:

Ապակի պատին կանանչ վարագոյրները գոց էին,

միայն մէկ կողմէն կիցնար լոյսը նկարին վրայ, տեսակ մը աւելի սուեր, քան լոյս տալով:

Մաքս կեցաւ նկարի առջևը ակնթարթ մը, ետքը քայլ մը ետ քաշեցաւ, քայլ մըն ալ, մէջքը դէմ եկաւ սեղանի մը ծայրին, յենւեցաւ այդ ծայրին ու մնաց սնշարժ:

Շուտով լսեցաւ վառարանի ուրախ ու ախորժելի ձթձթոցը: Եւ Սուրէն ձեռքի փոշին թափ տալով լուռ մօտեցաւ ընկերոջը, ունքերը կիսեց և աւոր բռնած դիրքէն ինքն ալ սկսաւ դիտել իր նկարը:

— Դէ, նայինք հիմա, ի՞նչ պիտի խօսի նախանձը, — բռաւ վերջապէս Սուրէնը ձեռք ընկերոջը ուսին դնելով:

Մաքս աչքերը նկարէն հեռացուց, դարձաւ Սուրէնին ու հազիւ լսելի ձայնով արտասանեց.

— Հիանալի է:

— Ատիկա ես գիտեմ, — վրայ բերաւ տղան ժրպտուն: — Ուրիշ:

— Բայց հիանալի բան է ասիկա, Սուրէն, — բացականչեց տղան այս անգամ արդէն բարձր ձայնով: — Կը շնորհաւորեմ բոլոր սրտովս, — աւելցուց իսկոյն ամուր-ամուր ընկերոջ ձեռքը թոթւելով:

— Շատ ալ աղէկ կընես, — կատակեց Սուրէն:

— Ասիկա քու գլուխ-գործոցն է. վրա բերաւ Մաքս ջերմ շեշտով մը ու աչքերը նորէն նկարին դամած:

— Ալ ինչո՞ւ կանիծես: Ես դեռ զէնքերս վարչեմ դրած:

— Բայց կը խօսին, է, կը խօսին այդ աչքերը.

և ի՞նչ խոր, ի՞նչ խոր: Ի՞նչ կարօտ կայ մէջը, ի՞նչ նուրբ տրտմութիւն:

— Մեր Արեւելցիի հոգին անվերջ մխացող կարօտ մըն է միշտ և նուրբ ու հաշտ տրտմութիւն մը. — պատասխանեց Սուրէն երազկոտ ու արդէն բոլորովին լուրջ:

— Ի՞նչ ես դնելու նկարիդ անունը. կարծա՞:

— Անոնք: Չգիտեմ: Բան մը կը դնեմ:

— Բայց ի՞նչ ես ուզեր, որ նկարես:

— Ուզածս... ուզածս... — կմկմաց Սուրէն մտածկոտ և յանկարծ վրայ տաւ. — Ես ի՞նչ գիտեմ իմ ուզածս: Տենչ մը դուրս գալու աշխարհայինէն ու մարմնեղէնէն, սովորականէն ու պայմանականէն. որոնում մը աւելի տեսական, աւելի միայուն, աւելի արժեքաւոր նոր բան մը. բուռն կարօտ մը երազանարժեքաւոր նոր բան մը. այդպէս ալ խորին պահանջքի ու յափշտակութեան. այդպէս ալ խորին պահանջ մը կնոջ մէջ նոր գիւտ մը ընելու, քան անոնց մարմնը, քան անոնց ծարաւը, քան անոնց սէրն ու միւսը, քան անոնց ծարաւը, քան անոնց սէրն ու ունայնամտութիւնը. այդ բոլորը տոնեն կին ունի, և ճիշտ ասիկա է, որ կը կազմէ կինը. իսկ ես կուզէի կնոջ մէջ աւելի խոր բան մը, մէկի բարձր ու աւելի ազնիւ, քան կինը: Ա՛յ, այդ աղջկան հոգիին խորքը, այ՛ այդ աչքերուն մէջ կը պլպլայ այն կայծը, որ ես կը փնտռեմ. ինչ որ նշմարեցի, ան ալ ասի կտաւին. անոնք, ես ի՞նչ գիտնամ անունը:]

Նկարի առաջին տաք տպաւորութիւնը արդէն անցեր էր Մաքսի վրայէն. հիմա տեսի սառն կը նայէր պատկերին ու ստեղծողին, պէտք մը կը զգար ողորդելու իր մէջ խլրտող բնական նախանձը և հասողութիւն իր մէջ խլրտող բնական նախանձը և հասողութիւն թէ ինքզինքին, թէ զիմացիներն, որ ինքը ա-

Աւելի վերին է ու աւելի վերինն ալ կը նայի այդ բո-
լորին վրայ:

— Լսէ՛, տղաս, — դարձաւ յանկարծ ընկերոջը հպարտ շեշտով մը ու կատակով հեղինակաւորութեամբ. — Ճակատագիրը անողոք է. բոլոր բէալիստները վերջը պէտք է դառնան իտէալիստ, ինչպէս որ ամենէն թունդ իտէալիստը վերջը-վերջը պիտի դայ ու դառնայ բէալիստ: Կինը բեզի համար մինչև հիմա եղեր է սիրունի-տարփունի, ուրեմն անհրաժեշտօրէն ասկէ ետքը պէտք է պահանջես, որ խեղճը դառնայ դիցունի ու մուգա. այսինքն ճիշտ այն պաշտամունքը, ինչ որ կերակայէ թարմ իտէալիստ պատանին, որը քանի մը տարիէն դառնալու է «խելքը գլխին» «դրական» մարդ: Կը ծերանաս, բարեկամս, էյ, արդէն կը ծերանաս. — վերջացուց իր խօսքը ծիծաղելով:

Սուրէնին բնաւ չէր հասկնալ իր խօսքը:

— Սյոդ խորին հմայուքով։

— Այդ խորին իմաստութիւնը կարելի է և փողոցը հոսեցնել կամ բնաստորան մը, հէ՛, քու կարծիքդ ինչ է.— ըսաւ յանկարծ սառն ու վերցուց գլխարկը։

— Կարելի է.—սլաոասխանեց Մաքս քիչ մը առնւած ու դժկամ:

Եւ այդ անախորժ տպաւորութիւնը հարթելու և աւելի հաշտ սեփեակէն դուրս եկած ըլլալու համար վերջին անգամ մը նորէն կանգ առաւ նկարին դէմը ու աւելցուց.

— Կնոջ մէջ դուռն զիցուհի չես գլտներ, Սու-
րէն, ատիկա պարապ բան է: Բայց ինչ որ գտեր ես

ու դրեր ես այս կտաւին վրա, շատ սիրուն բան ես գտեր:

— Գալէ, քալէ, հայտէ.— ըսաւ Սուրէն պարզ շէշտով մը և մէկ շարժումով դոցեց դուռը, բանալին դրաւ գրպանը:

b.

Խոր լուծիւնը փութեր էր իր ծալ-ծալ փեշերը
ահագին հիւանդանոցի բոլոր անցքերուն, միջանց-
քերուն, ելքերուն ու սրահներուն վրայ:

Կէս գիշերը անց էր շատունց:

Հոս ու հոն հատ-հատ կը փառէր դեռ ելեքտրա-
կան լամպ մը առաստաղին փակած ու անոց
լոյս մը կը թափէր բազմաթիւ դռներուն ու անցքե-
րուն խորշերը:

լուսն խորշերը:
Այդ գոհերէն մէկը, որ վրայ էր ըրած միայն,
կը տանէր գիշերապահ բժիշկին սենեակը:
Եւ ինչպէս ինչո՞ւ չէր զգար, երբ որ ունեցող մարդու ձեռքը

Յաճ առաստաղով, երկար ունեղ, մաքուր ճեպ-
ճերմակ սենեակ մը: Անկիւնը կաշիէ խոշոր ու խոր
բազկաթոռ մը, որ անկողնի դէպքն ալ կը կատարէր
անպաշտօն կերպով: Քովը գրասեղան մը: Իսկ ամ-
բողջ աջ կողմի պատը բռներ էր լալն, ապակի պա-
հարանը, որուն դարակներէն հաստափոր հատորներ
մէջքը դէմ կընէին դռնէն ներս մանողին:
Միակ ելեքտրական լոյ-

Ներսիսը աւելի էր մոռթ: Միակ ելեքտրական լոյսը, որ զրաժ էր սեղանին, այնպէս կաշկանդւեր ու խեղդւեր էր մոռթ-կանանչ լուսամփոփին տակը, որ իր բոլոր ուժը կեդրոնացուցեր էր զրասեղանի մէկ պղտիկ կտորին վրա, ուր բաց մոռցւած հաստը կէկ

գիրք մը կարծես ձանձրոյթի ու յոգնածութեան չվեր-
ջացող յօրանջ մը ըլլար:

Այդ կէս խաւար սենեակի սեւութեանը մէջ կնոջ
ճերմակ կերպարանք մը կերթեկէր, օրիորդ Ստեկ-
ընի կերպարանքը: Կերթար ու կուգար անընդհատ,
դանդաղ ու միակերպ քայլերով, դուռը քիչ մը կա-
խած առաջ ու թևերով կուրծքը զրկած:

Կերթար ու կուգար ան այդ նեղ ու երկար սենեա-
կին մէջ քանի՞ ժամ, ինքն ալ չգիտէր: Միայն կըզ-
գար, որ յոգնած է սաստիկ, և կարծես ուրախ էր,
որ յոգնած է: Մտքերը սկսեցին էին ծանր շարժել իր
ուղեղին մէջ, և ան կարծես ուրախ էր և այդ թմրու-
թենէն: Ա՛խ, թէ որ քիչ մը քնանալ կարողանար...

Յանկարծ կարծես բարկացաւ ու կանդ առաւ ա-
կնթարթ մը:

Ո՛հ, պէտք է որ իր հաւատարակչութիւնը ձեռք
բերէ վերջապէս. ալ այսպէս անկարելի է. ո՛չ հան-
գիստ, ո՛չ լուրջ աշխատանք, ո՛չ քուն. ու իր հոգին
շարունակ ու շարունակ այդ տղուն շուրջը: Է՛, ին-
չո՛ւ, ինչո՛ւ: Ի՞նչ է որ ինքը Սուրէնի համար. ծա-
նօթ մը, բարեկամ մը, կամ ամենէն ճիշտը՝ մոտէլ
մը պարզապէս, որ ան ընտրեց է, ո՞վ գիտէ ինչ կադ-
րիզոտ վայրկեան մը:

Կապրի՞դ. երբէք: Ստեկըն շատ աղէկ գիտէ՝ թէ
տղան ինչ սրտով փարած է իր աշխատանքին, և թէ
ինչ կարժէ անոր համար իր նոր ստեղծագործութիւ-
նը. ահ, այդ նոր ստեղծագործութիւնը չէ՞ որ ինքն
է, ինքը...

Ի՞նչքը. միթէ ինքը: Ու աղջկայ աչքերուն դէմ
սենեակի կէս-մութին ծոցէն ծնաւ ու կեցաւ Սու-

րէնի նկարը: Այդ դուռը, այդ աչքերը, այդ նայ-
ւածքը, միթէ ինքը:

Եւ կարծես ստուգելու համար, որ իսկապէս
ինքն էր, շտապով մտաւ կից սենեակը, լոյսի կոճա-
կը դարձուց ու կանգնեցաւ անշարժ լացարանին առ-
ջև, նեղ ու բարձր հայելիին դէմ:

Հայելիին մէջ կեցած էր կին մը, ամբողջ մար-
մնովը փաթթւած աշխատանքի ճերմակ երկար շապի-
կին մէջ, որուն վրի նեղ անցքէն վեր կը բարձրա-
նար դուռն մը դալուկ այտերով, տեսակ մը աւելի-
սրւած քթով ու յոյնած, քնատ, կարծես, ապշած աչ-
քերով:

«Գիտովի աչքեր».— մտածեց Ստեկըն արհամար-
հանքով:

Ասո՞նք էին «այն» աչքերը:

Աղջկը դառն կարեկցութեամբ ու ճնշող զգա-
ցումով մը պտտեց ու իր նայածքը հանդարտ ու կար-
գով այդ իր դէմը կեցած ճերմակագեւտ ու դալուկ
կերպարանքի ամեն մէկ մասին վրայ:

Իր ի՞նչը պիտի սիրէին, իր այդ պաղ դիմագծե-
րը, իր այդ տափակ էութիւնը, ի՞նչ էր որ ինքը, ինչ
ունէր իր մէջը կանացի, որ քաշէր, որ կապէր. ին-
քը հասարակ պաշտօնեայ մըն էր միայն. սովորա-
կան աշխատաւոր մը և ուրիշ ոչինչ:

Այն ապրած ու վայելած, այն թեւաւոր տղուն
համար ի՞նչ էր որ ինքը:

Եւ երբ նայածքը բարձրացուց նորէն ու նետեց
իր դիմացի կնոջ դալուկ դէմքին՝ զարմանքով տեսաւ,
որ արցունքներ կը վազէին անոր այտերէն...

Անմիջապէս ձեռքը տարաւ իր աչքերուն. թանց էին: Այնպիսի սուր ամօթ մը զգաց յանկարծ, որ իսկոյն մարեց լոյսը, թևովը սրբեց աչքերը ու անցաւ միւս սենեակը:

Հա, այսպէս ուրեմն, կուլար. տտիկա էր պակաս. ան ալ հոտ, հիւանդանոցին մէջ, կէս-դիշերին, իր պաշտօնի գլխուն: Ամօթը տեղի տւաւ բարկութեան:

Թափով մը գնաց նստեցաւ գրասեղանին առջևը, քիչ մը դէպի ինքը քաշեց յօրանշող հատուրը, արմուկները երկու կողմէն դրաւ սեղանին ու երկու ձեռքով գոցեց աչքերը:

Ու այդ գոց աչքերուն առջևէն շարան-շարան սկսան անցնիլ տարիները, ամբողջ կեանք մը. կեանք մը, որ միայն աշխատանք էր ճանչցեր: Ա՛յ, իր պատանութիւնը՝ միշտ գիւրջ մը ձեռքը պարտէզին անկիւնը, պատշգամբին ծայրը կամ իր սենեակը մահճակալի գլխուն լուսամուտին առջևը: Անկէ ետքը դասեր, դասեր, անվերջ դասեր. գրէ, կարդա ու գոց ըրէ. ինչ, ինչո՞ւ, ինքն ալ չգիտէր: Վերջին եօթը - ութը տարին ալ համալսարանը լաբօրատուարէ լաբօրատուար, կլինիկէ կլինիկ, դասախօսութենէ դասախօսութիւն ու այդպէս քաղաքէ քաղաք. լսէ, դիտէ, նոթ առ ու քննութիւն տուր, նորէն քննութիւն տուր, անվերջ քննութիւն տուր:

Ահա քեզի կեանք, ահա քեզի երիտասարդութիւն: Քսանրվեց տարին լրացուցեր էր արդէն, ամառը մը տեւ էր քսանեօթը, և ահա ինչ որ ապրեր էր մինչև հիմա:

Ապրե՞ր էր: Ո՛չ: Սորվեր էր: Բարդ ու տարօրինակ մեքենա մը ինքը, սորվելու մեքենա մը: Սոր-

վեր էր ամբողջովին կլանւած, յամառ ու բռն աշխատանքով, իր ուժին ու իր գործին վստահ, հպարտ ինքն իրմով ու իր աշխատանքով. արհամարհանք էր ունեցեր միայն և տեսակ մը կարեկցութիւնիւր շուրջի կանանց ու աղջիկներուն, որոնք չէին սովորիւր, բայց կապրէին:

Եւ ահա քսանութը տարին մտած, յանկարծ ինքն ալ ուզեր էր անոնց նման ապրելու. ծիծաղելի չէր: Միթէ նոյնը չէ, եթէ յանկարծ այդ կեանքի աղջիկներէն մէկը ելնէր ու քսանութը տարեկան հասակին սորվիլ ուզէր, լրջօրէն սորվիլ: Կը դառնար դաւեշտ մը, ինչպէս որ հիմա ինքն ու իր ըրածը գաւեշտ մըն էր: Օգնական բժիշկ մը արդէն, այդ վայրէկեանին տեսակ մը տէրը այդ ահագին հաստատութեան, իր այդքան այդքան տարիներու աշխատանքին կըթնած՝ կեցեր էր հոն հայելիին առջև ու կուլար...

Միջանցքէն թեթեւ ոտնաձայն մը լսւեցաւ. Ստեղն իսկոյն բարձրացուց գլուխը: Մտաւ հիւանդապահ կին մը, դէմքը ամբողջ քունէն ճմուտած.

— Ներեցէք, օրիորդ: Թիւ 18-ի ցաւերը սաստկացան նորէն. կարծեմ կարիք պիտի ըլլայ ներարկումի, տեսնէիք անգամ մը:

— Իսկոյն. պատասխանեց աղջիկը, արագ վեր թռաւ և հիւանդապահը իր ետեւը թողնելով, սլացաւ արագ ու կորաւ երկար ու կոտորտող նրբանցքի մը անկիւնը:

սեմ ձեզի: Ազուր իրկուն մը անցընենք ես ու գուր
ու մեր պատկերը. «մեր», այո:

— Լաւ.— պատասխանեց Ստեղծն յուզումէն հա-
զիւ շնչելով ու մեքենաբար ձեռքը մեկնեց:

Տղան ջերմ սեղմեց, թեթիւ գլուխ տաւ ու հե-
ռացաւ: Իսկ աղջիկը մնաց տնշարժ ու յտփշտակեալ:
Թարմ, թարմ բան մը սոյուն դէմքէն, խօսքէն ու հա-
գուստէն կարծես թափանցեր էր աղջկայ կուրծքը:
Թարմ, ուրախ ու լուսատու:

Քիչ մը ետքը, երբ ինքն ալ իր երկար վերադ-
կուին վերջին կոճակները կոճկելով գուրս ելաւ հի-
ւանդանոցէն դէպի տուն՝ մէկ միտք մը միայն պինդ
ու յամառ բուն էր դրեր անոր գլուխը.

«Այս իրիկուն, ուրեմն այս իրիկուն»:

Զէ որ պատկերին աւարտելը պատրուակ մըն էր
միայն, և ինչ թափանցիկ պատրուակ: Բայց երբ էր
գալու այդ «իրիկունը»:

Ի գուր քանի մը անգամ քնանալ փորձեց. ոչ թէ
քնանալ, պառկել անգամ չկրցաւ: Վազվզեց ասդին-
անդին մանր-մունր գործերու, եղաւ ծանօթ տիկ-
նոջ մը տունը, ուր շատ քիչ կերթար, նորէն եկաւ,
նորէն գնաց, միշտ ցրւած, միշտ դիւրագրգիռ:

Ինքն ալ կը զգար իր ըրածի անքնականութիւնը,
ինքն ալ կը դիտակցէր, որ երեւի սաստիկ յոգնած է
ըլլալու և պէտք է որ մէկ-երկու ժամ քնանա, թէև
յոգնութիւնը բնաւ չէր զգար, կարծես ընդհակառակը:

Բայց քանի սկսաւ երեկոյանալ, այնքան թու-
յաւ իր աշխուժը. յոգնածութիւն չէր ատիկա, ոչ ալ
անհամբերութիւն, այլ վախի նման անհանգստու-
թիւն մը:

Պայմանաւորուած ժամը անցած էր բաւական,
երբ ետ հրեց Սուրէնի բնակած տան դուռը ու սկսաւ
բարձրանալու սանդուղներէն:

Դիտմամբ էր քիչ մը ուշացեր ինքզինքը չմատ-
նելու տկար ճիգ մը: Եւ հիմա տեսաւ մը վճռական,
վստահ քայլերով էր, որ կը բարձրանար՝ դէմքին ան-
տարբեր արտայայտութիւն մը տաւ, աշխատելով որ
զոպէ սրտին կատաղի զարկերը:

Բնակարանին դռան առջևը ակնթարթ մը կանգ
առաւ, ձեռքը կրծքին, շնչառութիւնը մեղմացուց և
մէկէն սեղմեց զանդին կոճակը:

Ներսը շտապ քայլեր լսեցան, տանտիկինը բա-
յաւ դուռը, յարգանքով ետ քաշեցաւ ու ըսաւ ժրպ-
տուն.

Հրամեցէք, օրիորդ, հրամեցէք: Պարոն Սու-
րէնը այս վայրկեանիս կուգայ. կը սպասէր ձեզի,
տեսաւ որ կուշանաք՝ երկու վայրկեանով գուրս
եկաւ: Իսկոյն կը վերադառնայ. խնդրեց որ ձեզիներս
հրամեցնեմ:

Ստեղծն խորին թեթևութիւն մը զգաց սողուն
բացակայութենէն: Հանեց վերնոցը և առանց գլխարկն
ու ձեռնոցները հանելու՝ մտաւ սողուն սեռեակը, որ
տանտիկինը բացել էր:

Ստեղծնի առաջին զգացածը ախորժելի ջերմու-
թիւն մը եղաւ, ախորժելի լոյս մը ու ախորժելի ա-
նուշ հոտ մը, որ մէկ անգամէն գրկեց իր դէմքը:
Տանտիկինը գոցեր էր դուռը անոր ետեւէն. մի-

նակ էր:
Նայեցաւ կրակարանին, որ ուրախ կը ճարճա-
տէր. պատի ու սեղանի լամպերը վառւած էին երկուքն

ալ, կահերն ու ամեն բան կարգի էր բերւած առանձին խնամքով մը. անկիւնը տղու անկողինն էր ճապոն պատւարին ետեւ:

Այնպէս տաք, այնպէս քաշող, այնպէս հանգստացնող բան մը կար այդ բոլոր հոգածութեան, կահերուն ու լոյսերուն մէջ:

Այդ սենեակը ինքը միայն անգամ մըն էր եղած, ան ալ կէս-մութով մը ու հարեանցի. իրենք սովորաբար կըլլային կից աշխատանոցը, ուր տանող դուռը գոց էր հիմա, և դռան մէջ իր եռոտանիին վրա դրւած էր նկարը, «մեր» նկարը:

Նորութիւնը մուգ-բօրդօ թաւիշի. կտորն էր, որ իբրեւ շրջանակ փաթթեր էր Սուրէն պատկերին շուրջը անփոյթ ու ճաշակաւոր շարժումով մը, և որուն մէջէն նայող նկարը կարծես աւելի խորութիւն, աւելի արտայայտութիւն էր ստացեր:

Գրեթէ մեքենայօրէն, առանց մտածելու եկաւ շիտակ նկարին դէմը ու կեցաւ: Կը նայէր երկւոր, երկւոր...

Գեղեցիկ էին այդ աղօտ նշմարւող դիմագծերը, հմայող էին այդ աչքերը. այդ գլուխը ի հարկէ որ կարելի էր սիրել. և՛ սիրել, և՛ պաշտել, զնել լոյսերու ու շրջանակներու մէջ, դարձնել մտածումներու, երազանքի ու ստեղծագործութեան առարկայ:

Եւ յանկարծ խենթ ու տարօրինակ զգացումի մը խլրտիլը զգաց կրծքին տակ: Նախանձ. միթէ, իրան, նախանձ իր իսկ պատկերէն, իր սեփական պատկերէն:

Չէ որ ատիկա առնւած էր իր դէմքէն, իր աչքերէն, իր հոգիէն, առնւած էր իր մէջէն ու իր վրայէն. ատիկա ինքն էր, ինքը. իր մարմնով ու իր

հոգիով: Ինչէն կը նախանձէր, ինչու կը նախանձէր, ինչ տարակոյս, ինչ վախ. մարդ կոյր պիտի՝ ըլլա կամ յիմար իրեն՝ Ստեկընիին նման, որ դեռ կասկած ունենա: Միթէ այդ պատկերին ամեն մէկ վրձինի հետքէն չէր հոսեր տղու գորովը, տղու հիացումը, տղու յափշտակութիւնը...

Ու բաղդաւոր հպարտութիւն մը, ամուր վստահութիւն մը իր գեղեցկութեան, իր հրապոյրին, իր ուժին ու յաղթանակին զսպանակի մը պէս ուղղեց աղջկան մարմինը, որ բոլորովին շտկեցաւ, աւելի ձկուն ու աւելի սլացիկ դարձաւ:

Ուղիղ, բարձր, հպարտ ու գեղեցիկ. կենդանի արձան մը իր կենդանի պատկերին դիմաց:

Թ.

— Հիացիր, հիացիր. — խնդաց յանկարծ առնական զւարթ ձայն մը աղջկան ետէն:

Ստեկըն ամբողջ մարմնով ցնցեցաւ ու նայեցաւ ետ: Սուրէն մօտ եկաւ աշխուժ՝ վարդերու թաղում ու ցօլոտ փունջ մը ձեռքին:

Դեղին վարդի մեծ կոկոն մը իր տերեւներուն հետ խրեց նկարի թաւիշին մէջ:

— Այս մէկը օրւայ հերոսին. — ըսաւ ծիծաղելով. և ֆառացած փունջը դնելով աղջկան ձեռքը՝ աւելցուց.

— Ա՛մ ալ իր ազնիւ ու գեղեցիկ օրիժնակին:

— Շնորհակալ եմ. — կամաց աղջիկը ջերմ տղու ձեռքը սեղմելով:

— Այս ֆնացածն ալ մեր քէֆին.— կցեց Սու-
րէն, թեկին տակէն տուփերու, թղթէ փոքրիկ ծրար-
ներու ու ոլորներու ամբողջ խուրձ մը թափելով սե-
ղանին վրա:

— Նոր էք եկեր, — հարցուց միաժամանակ. — կը
յուսամ երկար չսպասեցիք ինծի:

— Ո՛չ, եկայ այս վայրկեանիս:

— Լաւ: Հանեցէք ուրեմն գլխարկը, ձեռնոցները:
Եւ ինքը մօտ գալով, ծառայելու պատրաստ շար-
ժումով մը կեցաւ աղջկան դէմը: Ետքը ինքն ալ հա-
նեց իր գլխարկն ու վերարկուն և բոլորը միասին
տարաւ դրաւ անկողնին վրա:

— Դէ, հիմա բանանք մեր սեղանը. — գիմեց
աղջկան. — Ո՛ւր դնենք սեղանը. մէջտեղը, թէ՛ քիչ
մը այս կողմ. հոս աւելի մօտիկ է պատկերին:

— Թողէք պատկերը հանդիստ. — ըսաւ աղջիկը
արհամարհանքի աղւոր ծամածուծութեամբ մը:

— Ո՛վ սուրբ համեստութիւն, — բացականչեց տը-
ղան: Աղէկ, դնենք մէջտեղը: Գիտէք, ամեն բան
մենք պիտի ընենք: Ըսի տանտիկնոջս, որ ո՛չ մէկը
ներս չթողնէ և ամենէն առաջ ինքզինքը: Լաւ չեմ
կարգադրեր:

— Հիանալի:

— Նախ փռենք սա սփռոցը: Ա՛յ, աս ալ աման-
ները, հապա շարեցէք տեսնեմ: աս ալ ձեզի բաժա-
կները, աս ալ...

Եւ Սուրէն մագոգի պէս դիւրաշարժ, ճպուռի
պէս շատախօս, կերթար ու կուգար անընդհատ պա-
հարանէն սեղանը, սեղանէն գզրոցը, գզրոցէն պա-

տւարին ետեր. և ամեն կողմէն կը կրէր ու կը բերէր
տուփեր, պնակներ, անձեռնոց, ուտելիք, պտուղ-
բերաւ և երկու աշտանակ, վառեց մոմերը. բերաւ
ծաղկամանը. դրաւ սեղանին մէջտեղը: Եւ երբ ամեն
պատրաստութիւն վերջացեր էր՝ հանեց պահարանէն
երկու շիշ գինի:

— Այս մէկը հին մեղաւորներու համար. — ըսաւ
իր առջևը դնելով. — Իսկ աս ալ ձեզի մալագա, բժըշ-
կու հի էք, երեի կը խմէք:

— Ո՛չ, այսօր բժշկութիւնը սատանաներուն,
այսօր ես ալ ձեզի հետ մեղաւորներու գինիէն. —
պատասխանեց աղջիկը կարուկ ու զւարթ ետ հրելով
մալագայի շիշը:

Եւ միեւնոյն ժամանակ զգաց, որ իր մէջը բուռն
ու վայրի բան մը շարժւեցաւ յանկարծ, և ծառացաւ
ու վայրի բան մը՝ մէկզի, մէկզի թողնելու ամեն
մտածում, ամեն հաշիւ, ամեն պայմանականութիւն,
և զւարճանալու, անգամ մը կարգին զւարճանալու իր
ամբողջ սրտովը, իր ամբողջ էութեամբը. ամբողջ,
ամբողջ, առանց որեւէ վերապահութեան:

— Ա՛յ, ատիկա հրաշալի է. ա՛յ, ինչ քաւն էք:

Ձեր կենացը:

Բացաւ շիշը, խցանը շարտեց սենեակին անկիւնը
ու բաժակները լեցուց:

— Ձեր կենացը. — ըսաւ աղջիկը բաժակը բա-

խելով:

— Բայց նախ ձերն էր. — նկատեց տղան:

— Ո՛չ, միասին, ձեր ու իմ. — վրայ բերաւ աղ-

ջիկը աշխուժ ու տիրական:

— Աղէկ, եթէ այդպէս է՝ եկէք խմենք Bruder-

schaft ու այս յիմար «դուք»երն ու «օրիորդ»ները
դնենք տոպրակը.— առաջարկեց տղան՝ ինքն ալ
ոգևորւելով:

— Խմենք.— համաձայնեցաւ աղջիկը կտրուկ
շեշտով մը, երբ ամբողջ մարմնով կը դողար:

Սեղանի երկու կողմէն ելան ոտքի, բաժակները
բռնած թենները հիւսեցին իրար ու սկսան խմելու:

Սուրէն դատարկեց մէկ զարկով, իսկ Ստեկըն
հազիւ ումպ մը խմեց ու հեռացուց շրթունքէն:

— Ո՛հ, ո՛հ, կարելի չէ.— պահանջեց տղան.—
Bruderschaft-ը կարելի չէ. պիտի խմէք մինչև վերջին
կաթիլը. ատիկա մեր բարեկամութիւնը պիտի կապէ
իրարու:

Աղջիկը առանց ոչինչ առարկելու ծանր-ծանր
քամեց ամբողջ բաժակը մինչև յատակը, միշտ դալա-
րւած տղու թևին:

Գինոտ շրթունքներով ալ համբուրւեցան, ինչ-
պէս սովորութիւնը կը պահանջէ, ու նստեցան իրենց
տեղը:

— Դէ, Մարգրիտ, քեզի տեսնեմ, այնպէս
ընես, որ տուփերս ու ամաններս՝ ո՛չ մէկը դժգոհ
չմնա.— ըսաւ տղան ժպտուն ու ընկերով շեշտով մը
և պատառաքաղը վերցնելով աւելցուց.— Ուրեմն նի-
ստը բացւած է:

— Կաշխատիմ.— խնդաց աղջիկը.— դուք անհոգ
եղէք:

— Եզակի, եզակի, թէ չէ իսկոյն տուգանք կը
խմես.— պահանջեց տղան՝ գինիին շիշը սպառնալից
վեր բարձրացնելով լեցնելու դիրքով:

— Անհոգ եղիր.— կմկմաց աղջիկը հազիւ լսելի
ձայնով մը:

Եւ այդ «եղիր»ը կարծես այրեց անոր շրթուն-
քները ախորժ, օտար ու բաղդաւոր զգացումով մը:
Եւ անկէ ետքը ալ ինքը որոշ չէր ըմբռներ, թէ ի՞նչ
կը դառնար շուրջը, ի՞նչ կըսէր, ի՞նչ կընէր, ի՞նչ
կուտէր, ի՞նչ կը լսէր. այսքանը միայն շատ պարզ կը
գիտակցէր, որ այդ բոլորը լաւ էր, շատ լաւ, որ
ինքը իր ամբողջ կեանքին մէջը, երբէք երբէք այդ-
պէս «լաւ» եղած չէր:

Իսկ տղան անդադար կեկնէր ու կը նստէր,
կերթար ու կուգար, բաներ կը բերէր ու կը ցուց-
նէր, կուտէր, կ'ըսէր, կը ծիծաղէր ու կը պատմէր:

Եւ բաժակները կը յաջորդէին իրարու: Ստեկըն
այլևս չէր ուտեր. մէջէ մէջ ումպ-ումպ կը խմէր
միայն, և օրօրող ամպ մը գրկեր էր իր թեթևացած
մարմինը: Նետուեր էր բազկաթոռի թիկունքին և
հոնկէ ելեքտրական թելերով կապւած էր կարծես
տղու ամեն մէկ շարժումին. ամեն մէկ շեշտին, ամեն
մէկ նայւածքին, որոնք անոր ամբողջ էութիւնը կը
ցընցէին:

Եւ այնպէս, այնպէս խորին պահանջ մը կ'ըզգար
բռնելու և սեղմելու այդ ձեռքը, որ իր դէմը անդա-
դար կը շարժէր, բռնելու ու քաշելու տղան իր
քովը, դնելու իր թեթև մը պտուտքող գլուխը անոր
ուսին:

Այնպէս, այնպէս կը տենչար հոգին, որ Սու-
րէնը դար, գրկէր ու ըսէր իր ականջն ի վար, ինչ
որ վերջապէս պէտք է ըսէր, բիշ մը ուշ կամ կա-

Նուխ, բայց որ պէտք է ըսւէր. չէ՞ որ՝ այլևս կտա-
կած ըլլալ չի կրնար:

Եւ հիմա իր ամբողջ ներքին կռիւը բուռն ջանք մըն էր ինքզինքը զսպելու, որ չլլա թէ յանկարծ ինքը ըսէր այդ խօսքը, ինքը ընէր առաջին քայլը: Կուգէր որ տղան ըլլար այդ առաջին քայլ ընողը. թէ հետաքրքրութիւն կար հոտ, թէ հպարտութիւն և թէ գոռտ աղջկային կոկէտութիւն մը: }

Բայց և զսպելը անկարելի էր: Իր մէջ յորդող
զգացումներուն կերպ մ'ը ելք տւած ըլլալու համար,
յանկարծ խլեց ծաղիկները ծաղկամանէն, քակեց թե-
ւը, թափեց ծաղիկները գոգը և դողդոջ մատներով
սկսաւ իրարու կապել՝ պսակ մը հիւսնելով:

— Ի՞նչ բանի ես, — հարցուց տղան հետաքրքր-
քրահով:

— Իսկնչն. — պատասխանեց աղջիկը: — Հապա նախ
այն կողմը քաշէ այս սեղանը. չէ՞ որ քու ստեղծա-
գործութեանդ տօնը ունինք դեռ կատարելու:

— Օ՛հ, այսպէս ըսած՝ պիտի սկսւի թաղադրու-
թեան հանդէսը. աղէկ.— բաղականչեց տղան, այդ
նոր խաղէն ոգևորւելով. և իր ուժեղ թեկերով մէկ
անգամէն վերցուց սեղանը իր բոլոր պարագաներովը
և տարաւ երկու քայլ առդին:

— Բեր բարձ մը, — հրամայեց աղջիկը։
Տղանը դուրս ելավ։

Տղան բազմոցին անկիւնէն, յափշտակեց պղտիկ,
քառակուսի, նկարէն բարձր ու բերաւ նետեց աղջկան
ճիշտ ոտներուն առջևը:

— Զորքէ. — հրամայեց աղջիկը հորէն:

Սուրէնը ծիծաղաշարժ լըջութեամբ մը չոքեցաւ,
ձեռքերը ջերմեռանդ հաւատաւորի մը շարժումովը

միացուց իրար ու գլուխը թեթև մը կախեց:

Ստեկըն ելաւ ոտքի, ծռեցաւ քիչ մը, յարգանքեց տղուն մագեբըր, պսակը յարմարցուց շուրջը և ձեռքերը դեռ միշտ անոր գլխուն՝ ըսաւ կատակող հանդիսաւորութեամբ մը՝

— Քու ինծի բերած վարդերէդ հիւսեցի քեզի այս պսակը. ընդունի՛ս պիտի:

— Այո, թաղաւհի:

— Բայց դուն կըսէիր՝ քու գլուխդ գրեւիք պտակը միայն ինքդ կընաս հիւսեա. կըսէիր՝ անպէտք են ուրիշներուն հիւսած սպառները:

— Ասիկա հիւսւած է իմ բերած վարդերէս:

— Բայց հիշուած է իմ ձեռքովս:

— Բու հոգիե՞դ այդ նկարը ընդունեցի, քու ձեռքե՞դ այդ պատկերն ալ կընդունիմ:

— Միայն այդ նկմբը իմ հոգիէս, հարցունց աղ-
ջիկը շնչահեղձ ու դողալով:

— Ո՛հ, մէյ մը այդ նկարը, մէյ մըն ալ իր անգլին մտերմութիւնը. — բոցականչեց տղան ջերմ ու սրտազին ոգևորութեամբ մը՝ պսակը գլխուն ոտքի ցատկելով. — Մարգըրիտ, դուն միակ կինն ես կեանքիս մէջ, որուն ես չեմ մօտեցած ինչպէս էգի մը. ես ստիկա հպարտութեամբ կըսեմ երեսիդ, և դուն ալ իրաւունք ունիս հպարտ ըլլալու. Դուն սորվեցուցիր ինծի կնոջ մէջ ընկեր մը տեսնելու, մտերիմ մը, որդի կնոջ մը, դրդիչ մը, գործակից մը. ես քեզմով ոգևորող մը, զրդիչ մը, գործակից մը. ես քեզմով ստաճանչեցա կնոջ մը իսկական արժէքը, քեզմով ստաճա նորէն լքած ոգևորութիւններս, քեզմով ստաճա վերստին կորուսած աշխատանքս. նայէ՛, այդ պսակելոյն իմ ոչ մէկ աշխատանքս այդպէս խորը կերբ, ես գեւ իմ ոչ մէկ աշխատանքս այդպէս խորը

չեմ սիրած: Տես, այդ նայածքը: Ես երբէք, երբէք պիտի չմոռնամ: Մարգրիտ, այն իրիկունը քու սե-
նեակդ՝ կրակին դէմ, միտքդ է: Ես այդպէս խորը
դեռ երբէք չէի զգացեր ստեղծելու պահանջը, ստեղ-
ծելու ուժն ու ստեղծելու հաճոյքը: Ես այդ բոլորը
պարտական եմ քեզի, քու հոգիիդ: Եւ անհմ ջերմ
երախտիքով կը հանեմ գլխէս այս պսակը ու կը մեկ-
նեմ քեզի, դուն, որ իմ մուգաս եղար...

— Այսինքն՝ քու մոտէլդ. — եղաւ աղջկան չոր
պատասխանը:

Տղան զարմանքով նայեցաւ անոր և վրայ բերաւ
իր նոյն սրտագին ու զւարթ շեշտովը:

— Եւ ան, և ան, Մարգրիտ: Դէ, ընդունէ՛ ու-
րեմն այս պսակը, որ դուն ինքդ հիւսեցիր իմ բերած
վարդերէս, իմ գլխուս համար, և որը սակայն կը վա-
յելէ միայն քու առատ ոսկի մագերուդ:

Եւ ձեռքը բարձր բռնած՝ կուգէր դնել պսակը
անոր գրկուի, երբ Ստեփան բուն շարժումով մը
ետ ըրաւ անոր ձեռքը:

— Պահեցէ՛ք ձեզի, պահեցէ՛ք ձեզի. ինծի պէտք
չէ երախտագիտութիւն...

Տղան չհասկացաւ՝ թէ ինչ կար հոտ չարանալու,
բայց յամենայն, դէպս աւելի չգրգռելու համար աղ-
ջիկը՝ խոշոր արեւստական ծիծաղով մը մօտեցաւ
նկարին:

— Ո՛վ դու, դուստր մուսային ու արեւստին,
դուն գոնէ ընդունէ իմ երախտագիտական զգացու-
մներուս այս խոնարհ արտայայտութիւնը:

Անցուց պսակը նկարին աջ անկիւնը ու դարձաւ
աղջկան:

— Դէ, հիմա որ աւարտեցինք պսակադրութեան
հանգէսը՝ նորէն մօտ քաշենք մեր սեղանը: Հապա
վերցուր բաժակդ:

Բաժակ, ի՞նչ բաժակ: Ստեփան այլ ևս ոչինչ չէր
ըմբռներ: Կծկւեր էր բազկաթոռին մէկ անկիւնը և
ապշած կը դիտէր այդ զարմանալի սենեակը, այդ իր
առջևի սեղանը ուսելեղէներով ու գինիով ու իր դէմը
այդ տղան, որ ժպիտը շրթնուներն ու լայն շարժու-
մներով բաներ մը կը խօսէր:

Ո՛ւր էր ինքը. երանգ էր. ի՞նչ դործ ունէր ինքը
այս կէս դիշերին այդ օտար մարդուն սենեակը: Հա,
իրաւ, ինչպէ՛ս չէ, եկեր էր քէֆի, այո, քէֆի...

Եւ յանկարծ անգուսպ ամօթ մը վազեց իր մէ-
ջէն, ու խոր, կծու վիրաւորանք մը խայթեց իր սիր-
տը: Եւ ամբողջ իր շուրջը, պատերը, լոյսերը, զար-
տը: Եւ ամբողջ իր շուրջը, պատերը, լոյսերը, զար-
դերը, սեղանը, գինին, տղան, անոր խօսւածքը, ծի-
ծաղը, բոլորը, բոլորը միասին հսկա ծաղրանք մը
ըլլար կարծես, անողոք ու անսիրտ հեգնութիւն մը
իր երեսին նետւած:

Ի՞նչ կուգէր իրմէն այդ մարդը, ինչո՞ւ էր կան-
չեր, ինչո՞ւ կը խօսէր այդպէս անփոյթ, այդպէս ան-
վերջ ու զւարթ: Եւ ո՞վ էր այդ մարդը, այդ օտար
մարդը, օտար, օտար, իհարկէ... Ի՞նչ կապ իր ու
անոր մէջտեղը:

Կոպր. ախ, հա. ախ, այն դուան մէջ տնկւած
պտտկերը, իր պտտկերը, իրենց պտտկերը, իր ու
այդ օտար մարդու...

Այլ ամօթ չէր զգացածը, այլ կատաղի զայրոյթ:
Ինքը իր ամբողջ էութիւնը, իր ամբողջ սիրտն ու
հոգին բացեր էր, դրեր անոր առջև, որ ան, այդ
հոգին բացեր էր,

նկարիչը առիթը ունենայ բան մը նկարելու, որ բարենաճի աշխատելու, որ ստեղծագործելու գոհունակութիւնը վայելէ: Այ, այ, այն նկարը, դռան մէջ, թափ իշներով շրջապատուած...

Խենթ ու վայրի քրքիջ մը դուրս խուժեց յանկարծ աղջկայ կրծքէն, յորդ ու անդուսպ, հիւսնդ ծիծաղ մը, որ ոչընչով տարբեր չէր լացէն:

Տղան յանկարծ այլայլեցաւ, կտրեց իր խօսքը, մօտ շտապեց ու ծռեց աղջկան վրա գործվածքով: — Ի՞նչ ունիս, ի՞նչ եղաւ քեզի: Հանգստացիր, հանգստացիր, կեցիր պուտ մը ջուր տամ քեզի:

Եւ մինչ Սուրէն ջուրը կը բերէր, Ստեկըն կամայ մը ելաւ ոտքի ու դարձաւ դէպի եռօտանին, որուն վրայէն իր նրկարը իրեն կը նայէր, աչքերը լեցուն ծաղրանքով...

Ո՛ւհ, ի՞նչ ատելի էին այդ աչքերը: Ստեկըն բնագործէն, առանց գիտակցելու վերցուց սեղանէն առաջին հանդիպած դանակը, դինիէն ազդուած ոտներովը երկու քայլ բնաւ դէպի նրկարը, և յանկարծ սենեակի լուծեան մէջ լսեցաւ վերէն վար պատուոյ քաթանի խղճուկ ճռուցը:

Ջրի բաժակը վար ինկաւ տղուն ձեռքէն, մինչ ինքը սարսափահար դէմքով վազեց դէպի նկարը:

— Ի՞նչ կընես. ի՞նչ կընես...

Եւ խելագար աչքերով կանգ առաւ իր պատկերի լայն պատուածքին առջև, երկու կողմէն ձեռքերը սանեցան ու կախուցան վար, լքած ու կորսուած...

Քաթանի ձայնը, տղու յուսահատ բացականչութիւնը ուժգին հնչեցին աղջիկը. դինիին վերջին թեթև ամպը ցնդեցաւ ուղեղէն, Ստեկըն նայեցաւ իր

ըրածին, նայեցաւ տղուն ու նոր հասկցաւ թէ ինչ էր ըրեր:

Սենեակի օդը կարծես սկսաւ պակսիլ: Եւ աղջիկը ըմբռնեց, որ պէտք էր հեռանար, որ իսկոյն պէտք էր հեռանար:

Ինքն ալ չգիտէր ինչպէս՝ բոլորովին մեքենաբար խլեց գլխարկը ու կերպ մը գլխուն անցընելով՝ նետուեցաւ միջանցքը, քաշեց պատէն կախած վերարկուն, ետևէն ամուր գոցեց տան դուռը. սանդուղներէն վար ու փողոց:

Վերարկուն թևին, դեռ միշտ գլխարկը ասեղելով, այն ցուրտին, սառած մայթերուն վրայէն կը վազէր ան, կը վազէր խելակորոյս: Եւ արցունքներն ալ կը վազէին իր այտերէն վար, կը վազէին, կը գայթէին ու կիյնային սառած գետինը...

ժ.

Սուրէն կեցած էր անշարժ ու քարացած՝ իր պատուած նկարին դէմ. պատուած նկար մըն ալ ինքը. ոչ մէկ մտածում, ոչ մէկ յուզում. միայն պաղ ու նստած գիտակցում մը, որ փճացած էր իր աչդքան օրերու աշխատանքը, իր ոգևորութեան, իր ստեղծագործութեան պտուղը:

Ան կեցած էր քարացած առանց դեռ ժամանակ ունենալու ինչպէսն ու ինչուն ըմբռնելու, երբ ետևէն լսեցաւ տան դռանը ամուր գոցւելուն աղմուկը. բնագործարար նայեցաւ ետ:

Մինակ էր: Ուրեմն թողեր էր ու փախեր, պատուել էր ու փախեր: Բայց ինչո՞ւ:

Տղան անշարժացաւ նորէն, այս անգամ աչքերը սենեակի կէս մը բաց մնացած դռանը յառած, ու միտքը սկսաւ աշխատելու:

«Ինչո՞ւ»:

Այդ ինչուն մոլթն էր տղուն համար, մշուշոտ ու խորհրդաւոր, որուն ծալքերուն տակէն Սուրէնի բնազդը կը զգար, որ դիմացի այդ աղջկան մէջ արթնցեր էր կինը, ան, նորէն այդ անխուսափելի «կին»ը:

Ու ցաւոտ, կսկծոտ զգացում մը ողողեց տղու հոգին: Ափսոս այդ բացառիկ աղւոր կապը, ուր սովորականութիւնը նորէն ներս կը խուժէր: Ափսոս այդ հոգին, որ ինքը այնքան աննման, այնքան հրաշալի էր կարծեր ու դեր էր այնպէս բարձրերը, անսկզպիտ ու անպստ իրականութիւնը կու գար իր տխմար երազները պատռելու:

Այո, «պատռելու», այ...

Զէ՛ որ ինքը գիտէր, ինքը առաջւերնէ գիտէր, որ այդ բոլորը տխմարութիւն էր, միամիտ տխմարութիւն:

Ու նայւածքը գամեց նորէն պատկերին, բայց այս անգամ ցաւ չէր որ կը մարէր իր աչքերուն մէջը, ոչ ալ ափսոսանք, այլ ընդհակառակը շարքան մը կայծ կուտար հոն, չարախինդ գոհունակութիւն մը կարծես, որ պատուէր ու մէջտեղէն վերցրեր էր այդ «տխմար» բանը:

Զայրոյթով և իսկը թշնամիի մը պէս վրայ գնաց նկարին, երկու թևով վերցուց եռոտանիին հետ միասին, կից մը աւաւ բացաւ ետևի դուռը ու արհամարհոտ շարժումով մը աւելի նետեց, քան թէ դրաւ ներս իր ցուրտ ու մութ աշխատանոցը:

Խառնակ սեղանը, թափւած պտուղներն ու ծաղիկները, վառուղ մոմերը աւելի զրգոյցին իր չարու-

թիւնը: Ինքը ինչ քնքշանքով մտածեր էր այդ բոլորի մասին, առեր էր, բերեր, կարգաւորեր, ինչ մասնաւոր հոգածութեամբ, ինչ սիրով:

Զգաց, որ սկսաւ ամչնալ իր այդ զգացումներէն, իր այդ յիմար ոգևորութենէն: Ուժով մը թափ աւաւ ձեռքը արհամարհոտ, վերցուց վերարկուն ու գլխարկը և ինքն ալ իր կարգին ամուր մը զարկաւ գոցեց բնակարանին դուռը ու շտապեց դուրս:

Կէս-օրի մօտ էր, երբ Սուրէն աչքերը բացաւ ու զգաց, որ գլուխը ծանր էր: Յիշեց՝ գիշերը շատ ուշ էր վերադարձեր տուն և չափազանց ալ կոնեսակ էր խմեր:

Հիմա իր մէջը յոգնածութիւն մը կար միայն և... պատուածք մը: Պատուած էր ամեն ինչ. և՛ աշխատանք, և՛ ջանք, և՛ հաւատ, և՛ ոգևորութիւն, և՛ մտերմութիւն, և՛ ամեն յարաբերութիւն այն աղջկան հետ:

Վերջացած էր, ի հարկէ: Բայց նախ պէտք էր, որ երթար անգամ մը ու տեսնէր այդ աղջիկը: Ատիկա անհրաժեշտ էր. ինչո՞ւ էր անհրաժեշտ՝ ինքն աւ չգիտէր, բայց անհրաժեշտ էր:

Գուցէ միայն հետաքրքրութիւն մըն էր ատիկա տեսնելու՝ թէ հիմա ինչպէս պիտի նայէր այդ աղտեսնելու՝ թէ հիմա ինչպէս պիտի ըսէր, ինչ կը մտաշիկը տղու աչքերուն, ինչ պիտի ըսէր, ինչ կը մտածէր: Գուցէ արդարութեան զգացում մըն էր ատիկա, առնական արդարամտութիւն մը, որ իր կտրական դատաւճիռը տալէն առաջ դատապարտեալին կան դատաւճիռը տալէն առաջ խօսելու, որ բոլոր օրի-վերջին իրաւունք մը կուտաւ խօսելու, որ բոլոր օրի-

հաւորութիւնները յարգւած ըլլան: Գուցէ անխոստովանելի ձգողութիւն մըն էր ատիկա, որ աղջիկը այդ բոլորին հակառակ դեռ պահեր էր իր վրա, և որուն տղան չէր կրնար ընդդիմանար: Կամ գուցէ պարզ հետեանք մըն էր այդ տարօրինակ դրութեան. տղան չգիտէր ինչ ընելիքը, բայց բան մը ընել պէտք էր, իսկ ընելիքը որոշելէն առաջ ամենէն բնական բանը նախ երթալ տեսնելին էր: Ե՛, վերջապէս, ո՞վ կրնա տեսներ հոգիին բոլոր մթին խորշերը:

Ինչ որ ալ ըլլար իր մեկնութիւնը, մերկ իրողութիւնը ան էր սակայն, որ ճաշելու ատենները, երբ ամէնէն աւելի հաւանականութիւն կար Ստեկընընը տունը հանդիպելու, Սուրէն լուրջ ու ծանրակշիւ շարժումով մը ու անփոյթ դէմք մը հագած քաշեց պանսիօնին զանգը:

— Օրիորդ Ստեկընըն տո՛ւնն է:

— Օրիորդը... օրիորդը մեկնեցաւ. — Կմկմաց սպասունին տեսակ մը յուզւած ու կարեկցոտ:

— Մեկնեցա՞ւ. ինչպէ՞ս թէ մեկնեցաւ. ո՞ւր. — հարցուց տղան հազիւ իր ապշուածութիւնը զսպելով:

Ի՞նչ սենեակէն դուրս եկաւ ինքը պանսիօնի տիրուհին. սիրալիւր բարեկեց ու բացատրեց մանրամասն, որ օրիորդ Ստեկընը նախորդ գիշերը վերադարձեր էր տուն բաւական ուշ, շատ յուզւած ու այլալիւծ. յայտնեց էր որ հեռագիր է ստացեր Ֆինլանտիայէն իր քրոջմէն և որ առտուն կանուխ անպատճառ մեկնի պիտի:

— Խեղճը, ամբողջ գիշերը չքնացաւ. — աւելցուց տան տիրուհին խորին վշտակցութեամբ. — ո՞վ գիտէ ինչ դժբաղդութիւն է պատահած. ինքը ոչինչ չըսաւ,

ես ալ չհարցուցի. ամբողջ գիշերը հաւաքեց, կապեց իր իրերը, առտուն կանուխ ալ շտապեց քաղաք ու հիւանդանոց գործերը կարգադրելու, ետքն ալ տաքինք ճամբու դրինք. այսպէս հազիւ ժամ մը կա, որ ես ալ տուն եմ գարձեր:

— Շնորհակալ եմ, տիկին, ցտեսութիւն. — կմկմաց տղան անփոյթ երկնալու գերադոյն ճիգով մը և իսկոյն դարձաւ, սկսաւ իջնել սանդուղներէն:

Ճնշող ու խեղդող զգացում մը ամբողջովին ծանր նստեցաւ հոգիին. զգացում մը, թէ ինքը այլեւս զբոսն էր անցնելու, թէ ինքը միշտ էր հոգնէն, և անցնելու էր այդ լայն աշխարհիս երեսին, ինչ-բոլորովին միշտ էր միշտ միշտ էր այդ կնոջ հանդիպելու:

Այդ միտիկ էակը, որ ինքը խորապէս յարգել էր ու սիրել և որուն կապերն էր իր ամբողջ հոգիովը, և որը անսամեն բան մէկ շարժումով պատուեր էր, թողեր ու գացեր:

Սանդուղի ամեն մէկ ոտքին հետ, որ ան կիջնէր, կարծես կը զգար, կարծես կը տեսնէր իր դէմը, թէ ինչպէս այդ աղջիկը կը բարձրանար ու կը բարձրանար իր աշխարհը, կը բարձրանար ու կազմաւորուէր:

Ի՞նչ աւելի ազնիւ ու աւելի վսեմ, քան այդ լուրիկ ու խորունկ սէրը. ի՞նչ աւելի բարձր ու հօգօր, քան այդ լուրիկ ու հպարտ անշատումը:

Այո, տղան այլեւս տարակոյս չունէր՝ սէր էր ատիկա: Բայց փոխանակ դժգոհութիւն ու տափակութիւն զգալու այդ անունէն, շատ պարզ գիտակցեց, որ հիմա իր հոգին հպարտ էր այդ բառէն:

Ու տարօրինակ սարձանք մը մաղւեցաւ իր վրա: Ինչպէ՞ս ինքը, կոյրի պէս, անցեր էր այդ աղջկան

քովէն, անցեր էր ու չէր տեսեր գուցէ ամենէն աւելի խորը, ամենէն աւելի բարձր, ամենէն աւելի թանկագին բանը, որ կար այդ էակի հոգիին խորքը:

Եւ խելառ ցանկութիւն մը արագութիւն, գրեթէ վազը տւաւ անոր ոտքերուն: Վազել, հասնիլ, բռնել այդ խուսափող, այդ փախչող, այդ անհետացող արարածը, որ իր հոգիին ընկերն էր եղեր, որ իր սէրն էր եղեր: Բայց ուր, ալ ուր...

Տղան աւամա կանգ առաւ փողոցին մէջտեղը. քիչ մը մտածեց և դանդաղ, հիւանդ քայլերով ուղղեցաւ դէպի տուն, մոռալ ու բեկւած մտաւ շիտակ իր աշխատանոցը և առանց գլխարկն ու վրան հանելու՝ գնաց պատկերին առջևը, ձեռքերը դրաւ վերարկուն գրպանները ու անշարժացաւ:

Քիչ մը քրքրւած, քիչ մըն ալ թոշնած ծաղիկներու քովէն, քիչ մը խախտած, քիչ մըն ալ վար սահած թաւիշի շրջանակին մէջէն կը նայէր պատուածքը, խոր ու լայն վերքի մը նման:

Տղան քնքշանքով մօտեցաւ, խնամքով իրարու բերաւ կտաւը, շրջանակին պրկումը քիչ մը թուլցուց, ու երեացին նորէն այն երկու աչքերը և այն հոգին այդ երկու աչքերուն խորէն: Սուրէն յափշտակւած կը նայէր, կը նայէր անյագ՝ երկիւղած յուզումով մը կուրծքը ուռած, և երբ վերջապէս թողեց կտաւը, իր վճիռը տւած էր արդէն:

Ո՛չ, չէր պատուած ինչ որ եղեր էր իր ու այդ հոգիին մէջ, ատիկա չէր կրնար պատուիր, ատիկա իր կեանքին ամենէն աղւոր, ամենէն նուրբ ու ամենէն ներդաշնակ կապն էր: Այդ կապը պէտք է մնար, պէտք է մնար այս օրերէն ալ անդին, իր կեանքի

օրերէն ալ անդին, դարերէն ալ անդին, պէտք է մնար:

Քաշեց ծաղիկներն ու թաւիշը, նետեց գետին անկիւն մը, պատուած պատկերը զգուշութեամբ վերցուց եռոտանիէն, դրաւ մօտը աթոռի մը կոնակին դիտելու յարմար դիրքով մը ու շտապեց դուրս նոր շրջանակ բերելու:

Ամառը Միւնիխէնի տարեկան պատկերահանդէսին ընդհանուրի ուշադրութեան առարկա էր դարձեր «երիտասարդ հայ նկարչի մը» տաղանդաւոր մէկ գործը:

Լրագրական քննադատներէն մէկը «գիշերւան խորհրդաւորութիւնն ու քաշողութիւնը» կը գտնէր այդ մուկին մէջէն նայող զոյգ մը աչքերուն խորքը: Ուրիշները «հայութեան տառապանքը» կը նշմարէին հոն: Աւելի խորիմաստին մէկը «բողոքի մարմնացումը» կը կարդար այդ նայւածքին մէջէն:

«Գէշ չէ», կըսէին ներողամիտ հնչել ուզող շեշտով մը նկարչական աշխարհի հին աստղերը՝ հիները: «Լոյսի էֆֆէկտ է», կը քրտմնէին ցուցադիր ընկերները՝ նորերը:

Իսկ հեղինակը ինքը պատկերին տակը գրեր էր միայն մէկ բառ մը՝ «Կինը»:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0355878

9737x